
UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

**Jaroslav Foglar: Odkaz jeho pedagogických idejí v současném
hnutí klubů a oddílů**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
PhDr. et Mgr. Antonín Dolák, Ph.D.

Vypracoval:
Petr Mašek

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Jaroslav Foglar: Odkaz jeho pedagogických idejí v současném hnutí klubů a oddílů“ zpracoval samostatně a použil jen literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze této diplomové práce jsou totožné.

Brno: 21. února 2010

.....
Petr Mašek

Poděkování

Děkuji panu PhDr. et Mgr. Antonínovi Dolákovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé diplomové práce.

Petr Mašek

Obsah

1	Úvod	2
2	Historický exkurz	2
2.1	Vznik dětských klubů, hnutí a organizací ve světě	2
2.2	Vznik prvních dětských klubů a hnutí v Československu.....	3
2.3	Vývoj v zemích koruny české a v Československu od poloviny 20. století do roku 1989	4
2.3.1	Zlomové okamžiky.....	5
2.3.2	Prorůstání jednotlivých organizací.....	6
2.3.3	Faktický zánik „konkurenčního prostředí“	8
2.4	Obnova dětských hnutí, klubů a organizací po roce 1989.....	8
3	Přehled klubů, hnutí a organizací pro děti.....	9
4	Osobnost Jaroslava Foglara	10
4.1	Životopis Jaroslava Foglara.....	10
4.2	Jaroslav Foglar – skaut.....	17
4.3	Jaroslav Foglar – vůdce skautského oddílu	20
4.4	Jaroslav Foglar – spisovatel	23
4.5	Jaroslav Foglar – pedagog	31
5	Průzkum orientace v oblasti znalosti díla, myšlenek a idejí Jaroslava Foglara.....	35
5.1	Cíl průzkumu.....	35
5.2	Výzkumný vzorek	35
5.3	Metoda průzkumu	37
5.4	Analýza výsledků	37
5.5	Verifikace hypotéz v závislosti na výsledcích průzkumu	55
6	Závěr.....	59
7	Resumé	60
8	Anotace.....	61
9	Klíčová slova	61
10	Bibliografie.....	62

1 Úvod

Jaroslav Foglar byl jednou z nejdůležitějších osob, utvářejících podobu českých mládežnických hnutí. Svým celoživotním dílem, a to nejen beletristickým, ale také pedagogickým, ovlivnil celou řadu svých následovníků, kteří v duchu jeho myšlenek vychovávali mnoho dětských generací.

Z historického hlediska je velmi zajímavé, že Foglarovy myšlenky, i přes odpor tehdejšího režimu, přežily i v takových dětských organizacích, jako byl pionýr.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že by bylo velmi zajímavé a užitečné analyzovat příčinu tohoto jevu, zda se nejednalo jen o dobový projev nesouhlasu s tehdejším režimem, ale zda mají Foglarovy myšlenky co nabídnout i současné mladé generaci, která není přímo dotčena myšlenkami tehdejší komunistické strany. Zda má dnešní mladá generace povědomí o díle Jaroslava Foglara a zda je z něj možné čerpat inspiraci i pro dnešní volnočasové aktivity dětí.

Uvedené téma jsem si vybral proto, neboť jednak je mi blízké díky mému dlouholetému vztahu k dětským hnutím, vzhledem k tomu, že dílo Jaroslava Foglara považuji za nezastupitelné pro práci v dětských klubech a oddílech a v neposlední řadě také proto, že se domnívám, že myšlenky, jimiž klubová hnutí Jaroslav Foglar obohatil, jsou stále aktuální a mají co nabídnout dnešní materialisticky a technicistně založené společnosti.

2 Historický exkurz

2.1 Vznik dětských klubů, hnutí a organizací ve světě

Pravděpodobně prvním hnutím na světě, resp. organizací pro děti, byla Liga indiánů Lesní moudrosti (The League of Woodcraft Indians), založená Ernestem Thompsonem Setonem ve Spojených státech amerických v roce 1902. Později byla přejmenovaná na Woodcraft League of America a byla zpřístupněna i dívkám. Ačkoliv by název této organizace napovídal něco jiného, byla určena pro chlapce, kteří nejsou indiánské národnosti.

Při svých cestách po světě se Ernest Thompson Seton v Anglii setkal s lordem Baden – Powellem a předal mu kopii své knihy „Birch Bark Roll“. Mnoho nápadů Ernesta Thompsona Setona se později objevilo v myšlenkách a díle lorda Baden – Powella.

Za zakladatele a duchovního otce dětských organizací, a s jistou dávkou nadhledu i za prvního zážitkového pedagoga, lze považovat barona Baden – Powella. Celým jménem Robert Stephenson Smyth Baden-Powell, 1. Baron Baden-Powell of Gilwell. Tento rodák z Oxfordu, generál britské armády, nositel mnoha vyznamenání, hrdina II. búrské války zmiňovaný obdivnými slovy i tehdejším válečným zpravodajem Winstonem Churchilem, požádal kolem roku 1906 krále Edwarda VII. o uvolnění z vojenské služby. Důvodem pro tuto žádost bylo mimo jiné i to, že se válečný veterán hodlal věnovat mladé generaci. V roce 1907 baron uspořádal historicky první tábor na ostrově Brownsea pro přibližně 20 chlapců z Londýna, pocházejících z různých společenských vrstev. Jednalo se o první dětský – chlapecký tábor v dějinách a tento okamžik je rovněž považován za začátek skautského hnutí.

Světový význam pro další rozšíření skautského hnutí i za hranice Velké Británie, má Baden – Povelova kniha *Scouting For Boys*. Zde jsou ve 28 historkách k táborovým ohňům popsány základní principy skautingu, skautské práce, co skauti dělají...¹ Díky úspěchu, který kniha zaznamenala, se toto hnutí rozšířilo až do Spojených států amerických. Zde pak doznalo dalšího vývoje pod vlivem takových osobností, jako například Ernest Thompson Seton.

2.2 Vznik prvních dětských klubů a hnutí v Československu

První organizací svého druhu, zaměřenou i na mládež, byl Sokol. Jeho vznik je spjat s uvolněním poměrů po rozpadu Rakousko – Uherské monarchie. Již v roce 1861 pánové Tyrš a Grégr předkládají stanovy Sokola na c.k. místodržitelství ke schválení. Nicméně se nejednalo o čistě dětskou organizaci a pro účely této práce je tato organizace zmíněna jen pro jakousi kompletnost historických kořenů.

¹ *Scouting For Boys – A Handbook for Instruction In Good Citizenship Through Woodcraft* by Lord Baden-Powell, Founder of the Boy Scout Movement

O prvenství mezi převážně dětskými organizacemi na území Československa soupeří dvě sdružení. Fakticky první je zřejmě Junák, jehož počátky lze vystopovat do roku 1911, resp. 1912, kdy proběhl první skautský tábor. Druhou organizací je pak Liga lesní moudrosti. První oddíl Ligy lesní moudrosti, přesněji první woodcrafterský kmen, založil Miloš Seifert, profesor fyziky, přírodopisu a matematiky na gymnáziu v Berouně se svými studenty. Byl to Kroužek přátel přírody, z něhož v roce 1913 vznikl první woodcrafterský kmen na našem území Děti Živěny.² Hnutí Woodcraft se hlásilo, a dodnes hlásí, k odkazům výše uvedeného hnutí Liga indiánů lesní moudrosti Ernesta Thompsona Setona.

Mnoho lidí má zmatek v tom, zda Skaut a Junák jsou dvě rozdílné organizace, či se jedná o například programovou odlišnost uvnitř téže organizace,.... Vysvětlení je jednoduché. Anglický výraz „skaut“ je v podstatě jménem, které se nepřekládá. Jenže v době vzniku českého skautingu bylo velmi žádoucí, aby se našel nějaký český obrat, slovo, které by onen anglikanismus dokázalo nahradit. Zakladatelé českého Junáka poměrně dlouze hledali adekvátní výraz a přes takové návrhy jako „Chodové“, „Stopaři“, „Svojané“ – výraz, který byl odkazem na zakladatele junáka A. B. Svojsíka, byl nakonec všeobecně přijat nápad Františka Bílého, Svojsíkova přítele ze žižkovské reálky, Junáci.³ Jedná se tedy pořád o jednu a tu samou organizaci, jak nejlépe vystihuje současný název této organizace „Junák – svaz skautů a skautek České republiky“. Skaut, resp. skautka je tedy členem Junáka.

2.3 Vývoj v zemích koruny české a v Československu od poloviny 20. století do roku 1989

Samozřejmě nemám v úmyslu vést historický exkurz až do tak dávné minulosti, jakým je datum 7. dubna 1348, kdy Karel IV svým výnosem takto pojmenoval svazek zemí pod svrchovaností českého krále, jehož jádro tvořily české země, tj. České království, Markrabství moravské a Vévodství slezské. Nicméně tento název byl formálně zrušen až v roce 1918 s rozpadem Rakousko – Uherska. A to je již období, ve kterém je možné o dětských klubech a organizacích hovořit.

² http://www.woodcraft.cz/index.php?right=historie_cswoodcraft&lan=cs

³ http://dakota.skautkostelec.cz/skautska_stezka/junak/historie_junaka.htm

V první polovině dvacátého století dochází k relativně prudkému rozvoji dětských klubů a organizací. Všechny mají v podstatě podobný charakter a náplň. Jedná se o výlety do přírody, táboření,... Základem jsou myšlenky E. T. Setona, lorda Baden – Powella a dalších zakladatelů světového skautského hnutí. Je kladen důraz na to, že členy oddílů mohou být chlapci bez ohledu na společenskou vrstvu, ze které pocházejí.

2.3.1 Zlomové okamžiky

Všechny výše uvedené skutečnosti svědčí o tom, že právě první polovina 20. století byla první dobou rozmachu. Dá se tak bez nadsázky říci, že rok 1912 je prvním zlomovým okamžikem v dějinách dětských klubů a hnutí, neboť od tohoto data se pravidelně pořádaly skautské tábory.

Důkazem „bouřlivého“ vývoje v této době může například skutečnost, že v roce 1912 proběhl první skautský tábor. O pouhý rok později již tábořilo 15 skautských skupin.

Je zcela jasné, že další zlomový okamžik, který nastal nedlouho po založení Junáka, je rok 1918. Datum významné nejen pro dětské kluby a organizace, ale pro celý národ, neboť vznikla Československá republika. Skautské hnutí pochopitelně nemohlo zůstat mimo dění.

Dalším milníkem v dějinách skautského hnutí byla dvacátá až třicátá léta minulého století. Milníkem pro některé šťastným, pro některé nešťastným. V sovětském Rusku byl skauting zakázán, stejně jako v Itálii a ve Španělsku. V Německu jsou všechny dosavadní dětské organizace zrušeny a nahrazuje je polovojenská mládežnická organizace NSDAP Hitlerjugend (Hitlerova mládež). Naproti tomu v Československu dochází k masivnímu sjednocení. V té době má náš skauting přibližně 65 000 členů.

Od tohoto období se vývoj všech demokratických dětských klubů a organizací více méně shoduje s tím, co probíhalo v rámci Junáka. Je jasné, že programově žádná jednota nepanovala, avšak principiální podoba vývoje je stejná. Proto, zejména z důvodu stručnosti historického exkurzu, budou následující statě věnovány pouze Junákovi, jako v té době dominantní organizaci.

Vlivem fašizujícího se Německa dochází ke zrušení Svazu junáků, skautů a skautek republiky Československé a spojení s Junáky volnosti, Katolickými skauty a Švehlovými

junáky a založení nové organizace „Junák – ústředí skautské výchovy“. K tomuto dochází v lednu roku 1939. Je jasné, že nově vzniklá organizace nemohla mít dlouhého trvání.

Od vypuknutí 2. světové války a vzniku Protektorátu Čechy a Morava fungovala skautská organizace jen na území Protektorátu. Na Slovensku je Junák nahrazen Hlinkovou Gardou, polovojenskou organizací vybudovanou po vzoru Hitlerjugend. 11. července 1940 rozešlo gestapo některé skautské tábory a zabavilo táborový majetek. V říjnu téhož roku vydal říšský protektor, bývalý knihkupec a prvorepublikový politik, člen SdP (Sudetendeutsche Partei) a aktivní nacističtí s hodností SS Obergruppenführer und General der Waffen-SS und Polizei Karl Herman Frank nařízení o rozpuštění Junáka. Tím de-jure i de-facto došlo k ukončení činnosti celé řady dětských organizací.

V době po prvním zrušení Junáka se mnoho oddílů ukrylo pod ochranná křídla dorostu Klubu českých turistů, popř. se dále scházely jako kluby při časopisu Mladý hlasatel. Příkladem ilegálních činností může být třeba Zpravodajská brigáda, založená skauty pátého oddílu vodních skautů nebo ilegální schůzky legendárního Foglarova oddílu Dvojka.

V poválečné euforii dochází k mohutnému rozmachu skautského hnutí. Již několik měsíců po druhé světové válce má československý Junák dvěstěpadesát tisíc členů a od roku 1946 vychází značné množství časopisů a příruček.

Rozvoj je ukončen v letech 1947/1948. Na poslední chvíli je odvolán III. Junácký sněm, svolaný v únoru 1948 do Zlína (od 1. ledna 1949 Gottwaldov). Nastal „Vítězný únor, v němž zvítězil pracující lid“, a s ním postupný konec Junáka.

2.3.2 Prorůstání jednotlivých organizací

Již v roce 1948, konkrétně 30. června, vychází Věstník tehdejšího ministerstva školství a osvěty, týkající se zřizování kluboven mládeže na školách II. a III. stupně. Na první pohled nevinný a prospěšný akt, avšak ve čtvrtém odstavci se objevuje následující věta: „*Vedením a dozorem budou pověřeny školní skupiny SČM (u škol II. stupně junácké oddíly*

při školách jako složka SČM) ve spolupráci se složkami SČM z místa nebo ze školního obvodu.“⁴

O necelý rok později, v květnu 1949, vychází Věstník tehdejšího ministerstva školství, věd a umění, který již přímo definuje organizaci Junák, jako součást Československého svazu mládeže s tím, že se na národních a středních školách mají zakládat, vedle dosavadních místních oddílů Junáka, také takzvané pionýrské oddíly Junáka.

V tomto materiálu se již naplno projevuje politizace dětských hnutí a organizací. Jsou zde definovány takzvané „pionýrské zásady“, mezi nimiž se objevují takové formulace, jako například: *„Pionýr miluje svou lidově demokratickou vlast. Je hrdý na svůj národ, který pod vedením presidenta Klementa Gottwalda buduje socialismus. Miluje svou lidově demokratickou republiku a její armádu, záruku bezpečnosti našeho státu. Pionýr přeje svobodu a mír všem národům. Miluje našeho osvoboditele Sovětský svaz, zemi svobody, míru a socialismu.“⁵*

24. dubna 1949 zanikají národní organizace mládeže (Svaz české mládeže, Svaz mládeže Karpat, Zváz slovenskej mládeže a Svaz polské mládeže) a vzniká Československý svaz mládeže, jako jednotná mládežnická organizace, jejíž součástí je také pionýrská organizace. Československý svaz mládeže je od svého vzniku zařazen coby složka Národní fronty a je plně pod kontrolou komunistické strany.

Rozhodnutím Akčního výboru ÚV NF ze dne 29. 3. 1948 byl do těchto organizací začleněn Junák, ústředí skautské výchovy se sídlem v Praze.⁶ Tímto aktem byl Junák podruhé zbaven veškerého svého majetku a všechna jeho práva, povinnosti a majetek přešly na Československý svaz mládeže. Oficiálně byl konec Junáka oznámen v Úředním listě republiky Československé, díl II. ze dne 13. 9. 1950 č. 214.⁷

⁴ <http://www.pionyr.cz/index.php?page=inc&inc=historie/1948/48vestnik.html> (SČM - Svaz České Mládeže)

⁵ <http://www.pionyr.cz/index.php?page=inc&inc=historie/1949/49vestnik.html>

⁶ http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0504_00.htm

⁷ http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0504_00.htm

2.3.3 Faktický zánik „konkurenčního prostředí“

Již v roce 1950, kdy byla činnost Junáka oficiálně ukončena, začala éra politických soudních procesů se skauty. Mnozí byli nařčeni ze špionáže, a jako nepřátelé národa byli odsouzeni k mnoha letům žaláře.⁸

Všemi těmito zásahy došlo k faktickému výmazu všech dětských organizací, které nepodléhaly přímému řízení komunistické strany. Ke krátkému nadechnutí došlo až v roce 1968, tedy o téměř dvacet let později. Bylo to sice nadechnutí radostné, nikoliv však zcela svobodné. 29. března 1968 byla znovu oficiálně zahájena činnost Junáka, jehož náčelníkem se stal Rudolf Plajner, nicméně byl Junák stále začleněn do oficiální instituce – Sdružení organizací dětí a mládeže (SODM), ovládané komunistickou stranou, která v sobě zahrnovala všechny dětské organizace.

O situaci, která v oblasti dětských hnutí panovala po Pražském jaru 1968, velmi dobře svědčí například článek s názvem „Sjednocovací proces a dětské hnutí“, otištěný v časopise Svoboda dne 26. února 1970, ze kterého cituji: „... *Postupné budování jednotné dětské organizace ideově, politicky, organizačně i kádrově pevné, vyžaduje splnění několika základních předpokladů. V Pionýru půjde zejména... o očištění od aktivních nositelů pravicových názorů... .*“

2.4 Obnova dětských hnutí, klubů a organizací po roce 1989

Není předmětem této práce, aby se zabývala všemi změnami, které ve společnosti přinesl listopad 1989. Je zcela jasné, že oblast dětských klubů a hnutí nemohla zůstat nedotčena. Téměř všechny organizace, které byly v průběhu komunistického režimu zakázány, obnovily svou činnost již v průběhu roku 1990. Zásadní změnu zaznamenaly také jediné oficiální dětské a mládežnické organizace, tedy pionýr a socialistický svaz mládeže. SSM sehrál velmi podivnou roli při rozdělování mnohamilionového majetku, který do té doby vlastnil. V roce 1990 tato organizace potichu zanikla, a svůj majetek převedla na Fond dětí a mládeže. Toto je poslední stopa, kam se dají tyto značné hodnoty vystopovat.

⁸ http://dakota.skautkostelec.cz/skautska_stezka/junak/historie_junaka.htm

Pravděpodobně první organizací, která po Listopadu obnovila svou činnost, byl Junák. Již koncem listopadu 1989 začala ve Spálené ulici v Praze působit Skautská informační kancelář a 2. prosince 1989 proběhlo první setkání skautských činovníků. 28. prosince téhož roku byly schváleny stanovy Junáka. Tím byla de facto i de jure obnovena jeho činnost. Další organizace na sebe se znovuobnovením činnosti nenechaly dlouho čekat. Jen ilustrativně lze zmínit například Českou tábornickou unii, která byla na Valné hromadě obnovena 27. ledna 1990, dále pak hnutí Woodcraft, který svůj první, polistopadový sněm uspořádal v červnu 1990. Takto by bylo možné jmenovat celou řadu dětských klubů a hnutí.

3 Přehled klubů, hnutí a organizací pro děti

Současná právní úprava, která řeší zakládání dětských klubů a hnutí je překvapivě benevolentní. Není třeba žádné kvalifikace, žádných speciálních znalostí či jiných zvláštních předpokladů. Postačí jen, pokud se alespoň tři občané České republiky, z nichž alespoň jeden musí být starší osmnácti let, domluví, sepiší stanovy, určí si zmocněnce, název, zvolí si sídlo, cíl svého působení a pár dalších maličkostí a vše odešlou na ministerstvo vnitra. Pokud nenastane jeden z důvodů predikovaných v ustanovení § 8 zákona 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění, nemá ministerstvo vnitra možnost takové sdružení nepovolit, resp. registrovat. Mezi ony predikované důvody patří například to, že se nesmí jednat o organizaci, která je politickou, výdělečnou či církevní organizací. Jinými slovy, není mnoho možností, na základě kterých by ministerstvo vnitra registraci neprovedlo. Zpravidla se bude jednat o formální důvody, velmi snadno odstranitelné. Tento stav je odrazem svobody občanů sdružovat se. Otázkou zůstává, zda by právě činnost zaměřená na výchovu dětí v rámci mimoškolních aktivit, neměla být poněkud více „pod dohledem“. Všechny dětské kluby, oddíly, etc. jsou občanskými sdruženími, registrovanými podle výše uvedeného zákona. A jen a jen na nich je, jaký program, jaké postupy, jaké myšlenky budou dětem, s nimiž pracují, předávat.

4 Osobnost Jaroslava Foglara

Motto:

„Skaut je čistý v myšlení, slovech i činech...“

Jaroslav Foglar

v 15. čísle Čigoliga (členského věstníku 2. oddílu Junáka) ze dne 31. 12. 1939 (1)

Jaroslav Foglar. Jen o málokterém českém spisovateli je možné říct, že jej zná téměř celá populace. Byť někteří si nedokážou spojit Jaroslava Foglara s některými jeho postavami, myšlenkami či díly, neoddiskutovatelným faktem zůstane, že ať už přímo nebo nepřímo, nesmazatelně se vepsal do „paměti národa“. Jeho osobnost je natolik komplikovaná a košatá, že jen na toto téma by bylo možné napsat samostatnou práci.

Seznámit se s dílem Jaroslava Foglara, seznámit se s jeho životopisy je jen část toho, co člověk musí udělat, aby bohatost jeho osobnosti pochopil. Nezbytnou součástí je práce s dětmi. Pokud někdo s dětmi nepracoval, pokud nesledoval jejich nadšení ve chvílích, kdy se cesta za pokladem chýlí ke konci, nemůže bezezbytku pochopit o čem je dílo Jaroslava Foglara, o čem je Jaroslav Foglar.

Velmi výstižně to popsal v předmluvě ke knize Záhady a tajemství Jaroslava Foglara pan Miloš Zapletal:

Jsem mu (Jaroslavu Foglarovi – pozn. diplomanta) velice zavázaný za to, že mne uvedl na skautskou stezku. Šel jsem pak po ní celý život a setkal se s lidmi, kteří se stali mými nejlepšími přáteli – Jaroslav Foglar k nim patřil. Přesvědčil mě, že výchova dorůstající mládeže je činnost nejen potřebná a záslužná, ale i zajímavá a zábavná. Té jsem se pak věnoval jako profesionál i skautský vůdce. Jeho knihám vděčím za to, že jsem v nich našel již jako malý chlapec prostý morální kodex, kterým jsem se v dalších letech řídil. Probudily ve mně zájem o fenomén zvaný hra, jejímuž studiu jsem se věnoval více než půl století. Foglarovky mě naučily chodit do přírody místo do hospody. (2)

4.1 Životopis Jaroslava Foglara

Veškerá životopisná data jsou převzata z knihy Život v poklusu (Jaroslav Foglar, Olympia, Praha 2005, třetí vydání).

Jaroslav Foglar se narodil 6. července 1907 v Praze Nuslích, v Benátské ulici 3, číslo popisné 1712. Na tento dům Foglar vzpomíná jen velmi opatrně, neboť jak uvádí ve svém životopise, „...byl to dům, z jehož zadního traktu byla vidět rozlehlá nemocnice s patologickým ústavem, nalezincem, sirotčincem a podobnými zařízeními“. (3).

Když mu byly necelé tři roky, dostal otec novou práci v České obchodní společnosti, a tak se spolu s matkou a bratrem všichni přestěhovali do Ústí nad Labem. Kvůli přivýdělků vzal otec navíc ještě další práci – prodej uhlí do továren. Díky tomu byl velmi často na cestách, což se projevilo na jeho zdraví. Měl nemocné srdce a na jedné ze svých obchodních cest dostal záchvat, ze kterého se jen velmi obtížně vyléčil. Avšak srdce již bylo oslabené. Proto, když byly v Poděbradech založeny lázně, specializující se na srdeční choroby, na naléhání otce se tam celá rodina přestěhovala. Jak se Foglar domníval, pravděpodobně díky tomu, že léčba těchto onemocnění byla v té době jen v začátcích a nebylo s ní dostatek zkušeností, nepřiměřená léčba, která byla otci Jaroslava Foglara předepsána, ve svém důsledku urychlila celý průběh onemocnění a otec 17. července 1911 zemřel ve věku 39 let. Dva týdny po příjezdu do lázní.

O svém strachu z osamělosti vypráví Foglar následujícími slovy: „Už v předškolním věku, po smrti tatínka, jsem měl podvědomý strach, že mně všichni moji blízcí, počínaje maminkou a bratrem, babičkou, strýčkou a tetičkou dříve či později umřou a já že zůstanu na světě sám. A to se mi také vyplnilo, všichni mi odešli, někdo dříve, někdo později, maminka naposledy. Zůstal jsem opravdu sám – a i když mám stovky přátel a tisíce příznivců, s nimiž se znám osobně i z dopisování, přece jen jsem z rodiny sám. A tak když si občas uvědomím svou osamělost, je mi úzko a hluboce lituji, že jsem vlastní rodinu nezaložil.“ (3)

Po pohřbu se celá rodina opět přestěhovala do Prahy. Zpátky do Nuslí a následně do Vinohrad. Praha provází Foglara téměř celým jeho životem a byla mu také věčnou inspirací. Vyšehradské skály – to byl předobraz Červeného dolíku, kde se Rikitan scházel se svými Hochy od Bobří řeky. Na stejném místě se stala tragická nehoda, kdy nějaký chlapec spadl s jízdním kolem z vysokého srázu, a když byl v bolestech odnášen do nemocnice, měl zlámané končetiny a páteř, jeho poslední slova prý byla: „Maminko a tatínku, odpusťte mi, že jsem si tak zkazil život.“ (3). Stejná slova pak Foglar vložil do úst chlapce v příběhu Tajemství Velkého Vonta.

O tom, jakou byla pro Foglara Praha inspirací, svědčí například také jeho popis Stínadel. Fiktivní městské čtvrti, jejímž předobrazem možná mohlo být Staré Město pražské.

Místo, kde Vontové hráli své hry, a Rychlé šípy prožily mnohá dobrodružství, Foglar popisuje takto: „*Stínadla! Tajuplná, nebezpečná čtvrť, do které se teď už zase po několik týdnů neodvážil ani jeden chlapec z Druhé strany. Čtvrť propletená křivolakými uličkami s nesčetnými schůdky a zábradlíčky, uličkami škrábajícími se vzhůru do kopců a zase řítícími se jako do hlubiny, plná průchodů s nezbádanými tajemnými zákoutími a záhadnými dvorečky za zdmi domů. A v tomto bludišti žijí spousty hochů, kteří jsou docela jiní než hoši z kterékoli jiné čtvrti města. Uzavření do sebe, nepřátelští vůči každému chlapci, který zde nebydlí a sem nepatří.*“ (4)

Základní škola byla další zkušenost, která byla pro Foglara inspirací. V první třídě byl jeho vyučujícím pan Tyl. Dle Foglara laskavý a trpělivý učitel. Je zajímavé, že Foglar uměl číst a psát ještě než zahájil školní docházku. A právě psaní se již na základní škole stalo jeho vášní. Jak sám Foglar uvádí (3) psát se naučil proto, aby se vyrovnal svému bratrovi Zdeňkovi, který vždycky, když ho nazlobil, řekl, že si poznamená do deníčku. A teprve když se zlobit přestal, vyškrtl ho. Foglar tak moc toužil „poznamenat si do deníčku“ i svého bratra, že se kvůli tomu naučil psát. Učitel Tyl byl pro Foglara natolik významný, že začal psát, vlastními slovy, „*úkoly z pilnosti*“ (3).

Během školní docházky vypukla první světová válka a pan učitel Tyl byl odveden. Maminka Jaroslava Foglara koupila malé papírnickví v Praze na Vinohradech, kam se později celá rodina Foglarových odstěhovala. Nicméně pana učitele Tyla nahradil pan Vlach, který byl zřejmě pravým opakem Tyla. Foglar se ve škole trápil plně čtyři roky, než přešel na vyšší stupeň školy – na měšťanku, kde se opět setkal s velmi dobrými pedagogy, kteří obnovili Foglarovu radost ze studia.

V osmé třídě byl svým třídním učitelem, panem Stunou, navržen, aby se za jejich školu zúčastnil dvouměsíčního ozdravného pobytu ve Švýcarsku. Nakonec byl opravdu vybrán a do Švýcarska skutečně odcestoval a tento ozdravný pobyt se tak stal dalším zážitkem na celý život. Akce byla pořádána Českým a Švýcarským červeným křížem. Foglarovými hostiteli byly manželé Randinovi, kteří bydleli na statku ve vesnici Valleyres. První den pobytu si Foglar mohl prohlédnout okolí, ale již následující den jej hostitelé zapojili do tvrdé práce. Foglar pásal krávy, česal ovoce, krmil dobytek,... Po šedesáti letech se Foglar do Švýcarska vrátil a ke svému překvapení našel dceru tehdejších hostitelů, která si na něj pamatovala.

A ještě jedna příhoda s panem učitelem Stunou ovlivnila Foglara na celý život. „*Kdysi přinesl do třídy a na tabuli vyvěsil obrazy vnitřních orgánů pijáků a kuřáků a vedle nich lidí*

zdravých, alkoholu a nikotinu neholdujících. Zatímco ty druhé byly zdravě růžové, ty kuřácké byly zažloutlé až zelenavé a svráštělé, prostě odpudivé. A já jsem si umínil, že budu žít po celý život zdravě, bez cigaret, bez alkoholu, abych v sobě nenosil tak ošklivé vnitřnosti.“ (3)

Proti kouření a všem podobným zlovykům bojoval Foglar celý svůj život. Tento morální apel se také jako červená nit vine celým jeho dílem. „*Ludva nepřišel do školy ani v úterý, a pak už se ta zpráva rozšířila v okolí jako blesk. Pavel se ji dozvěděl od maminky, která byla toho dne dopoledne nakupovat v tržnici: "Ludvu odvezli do nemocnice - víš to už?" Pavel sebou trhl. "Co se mu stalo?" Srdce se mu sevřelo bolestí nad osudem bývalého kamaráda, dobrého Ludvy. "Otrava nikotinem - a pošramocené plíce," odpověděla maminka. "To měl odkoukané z těch biografů, samé kouření - samý nerozum." "A největší vinu na tom má Filip," s hněvem řekl Pavel. Maminka pak ještě dodala: "Poleží prý si několik měsíců, jestli vůbec chudák neumře. Takový hezký chlapec! Škoda ho! Ti jeho rodiče, ti aby se šli teď utopit. Pavle - Pavle, slib mi, že nevezmeš cigaretu do úst - že budeš pořád hodným hochem!"* (5)

První Foglarovo setkání se skautingem bylo poněkud méně romantické, než by se u tohoto člověka dalo čekat. Bylo mu 13 let, když jeho spolužák, kamarád, tulák a dobrodruh Mírek Stiebling, přinesl svačinu zabalenou do novin. A právě na tom kousku papíru byl článek o tom, že spolek Český skaut, hledá všechny hochy, kteří by se chtěli jet podívat na první světové jamboree do Anglie. Ve své mladické naivitě byl jak Foglar, tak jeho spolužák přesvědčeni, že je to vynikající příležitost podívat se zdarma do ciziny. Proto se řídili oním článkem a došli do domu Na Staré rychtě v Praze 1. Tam se sice dozvěděli, že pokud jamboree chtějí vidět, musí si cestu samozřejmě zaplatit, ale současně, když už tam byli, nechali se zapsat do skautského oddílu. Příští středu se tedy oba zúčastnili své první schůzky skautského oddílu. Foglar se pak také zúčastnil i výpravy, která proběhla o víkendu, nicméně během několika dalších týdnů se skautováním skončil. Skaut, stejně jako velmi mnoho dalších organizací, pořádal loterie, aby si vydělal nějaké peníze na vlastní činnost. Foglar a jeho spolužák, jako nováčci v oddíle, dostali za úkol prodat dvojnásobek losů, než ostatní členové oddílu. Podařilo se jim to, ale za cenu zápalu plic, kterým Foglar díky tomu onemocněl. Maminka mu pak na dlouhou dobu zakázala oddílové schůzky. Toto byla tedy první zkušenost Jaroslava Foglara se skautingem.

Do tohoto období také zapadá první Foglarova „spisovatelská iniciativa“. Jednalo se o báseň, kterou jako třináctiletý napsal a poslal do redakce deníku Národní politika. Jednalo se

o celkem odvážný počin, neboť Národní politika bylo významné periodikum. Báseň s názvem Měsíční noci byla otištěna.

*„Když měsíční nadejdou noci,
já lesy se toulám sám,
jsem podmaněn kouzelnou mocí
a podivnou touhu mám“ (2)*

V roce 1925 Foglar dokončil obchodní školu a krátce pracoval v pobočce firmy Wys Muller et Co. Obchodní činností této firmy byl sběr informací o jiných firmách, kterým zákazníci chtěli prodat zboží nebo služby na úvěr. Jednalo se o holandskou firmu, která měla pobočky po celém světě. Vedoucí české pobočky měl ještě k tomu malou detektivní kancelář pro civilní osoby a Foglar se zde poprvé a naposledy setkal se skutečným případem. Avšak pracovní činnost a mzda byly natolik špatné, že jakmile se Foglarovi naskytla příležitost, změnil zaměstnavatele. Začal pracovat pro firmu Oskar Stein – velkoobchod papírem, kde vydržel třináct let. V té době je již téměř jedinou jeho životní náplní skauting a činnost pro oddíl. Je to také doba, kdy Jaroslav Foglar koupil vyřazený nákladní parník, aby poskytl několika skautským oddílům prostor pro oddílové schůzky. Parník hned přejmenoval na „Skaut“ a zahájení jeho provozu provedl v roce 1935 tehdejší náčelník Svazu skautů – A. B. Svojsík. O rok později zde také proběhne významná událost českého skautingu. Na návštěvu přijel E. T. Seton a podepsal se do kroniky Foglarova oddílu.

Již několik let je Foglar úspěšným spisovatelem dobrodružných příběhů, které jsou otiskovány nejprve jako příloha některých deníků, později vycházejí v knižní podobě. Foglar dokonce v roce 1934 vyhrál soutěž nakladatelství Melantrich s knihou Přístav volá (původní název – Modrý život Jiřího Dražana). První cenu získává spolu s J. V. Plevou aj. Heydukem. O jednom z mnoha impulzů, který Jaroslava Foglara přivedl na dráhu spisovatele, se lze dozvědět například od Josefa Bláhy – Řešetláka: *„Malý Jaroslav (Foglar – poznámka diplomanta)...nemohl prostě v příslušném věku najít tu „správnou“ knihu, která by byla nejen „o chlapcích“, ale také „pro chlapce“. Která by vyjadřovala jejich vnitřní pocity způsobem jim vlastním, bez prvoplánového poučování, s příběhy a příhodami, které by mohli sami podobně reálně prožít.“ (1)*

Tato zkušenost s Melantrichem předznamenala událost, která se stala v roce 1938, kdy Foglar odešel od firmy Oskar Stein a začal pracovat v propagačním oddělení Melantrichu.

Od okupačního roku 1938 se Foglar naplno věnuje skautské činnosti. Přes německou perzekuci, přes zásahy gestapa proti skautským činovníkům, přes zákaz skautingu a přes zabavení veškerého skautského majetku, Foglar pokračuje v pořádání pravidelných schůzek a letních táborů.

Rok 1940 je pro Foglara a jeho Dvojku zajímavý také tím, že Pražské dětské divadlo uvedlo divadelní hru Jaroslava Foglara s názvem „Tábor ve Sluneční zátocě“. Vedoucího oddílu, Jestřába, hrál pan Karel Pech – pozdější zasloužilý člen Národního divadla, který na tuto událost vzpomíná v rozhovoru s Ivanem Vápenkou: *„Jaká byla premiéra? ...Ach to se podobalo skautskému jamboree – myslím, že krom rodičů byli v hledišti sami skauti. Zelenalo se to tam jako v lese... Kontakt hlediště s jevištěm byl dokonalý i při reprízách (těch bylo celkem 17 – poznámka diplomanta) a kontakt můj s hochy se prohluboval hodinu od hodiny. (v představení totiž jako herci vystupovali chlapi z Foglarovy Dvojky – poznámka diplomanta) Vžil jsem se do role vůdce a kluci mne již také pomalu tak brali i mimo scén, a když přišel pravý Jestřáb, tak nevěděli, ke komu se obracet jako k autoritě. Když jsem při poslední repríze (27. 3. 1940) v závěru hry říkal, při pohledu na hvězdy, poslední větu hry: „Zdá se, že zítra bude krásný den“, bylo nám všem dvojnásob teskno. Ten krásný pro naše divadelní společenství skončil a ten Krásný Den – osvobození od Němců, ten byl ještě příliš, příliš daleko. Cenzor tehdy nepochopil, co pro nás tato Foglarova věta znamenala!“ (6)*

V poválečném období se Foglar nadále věnuje spisovatelské a skautské činnosti. V roce 1946 sice opouští časopis Junák, ale přechází do časopisu Vpřed a s Foglarem tam také přechází Čtenářské kluby.

Relativně klidné období však nemá dlouhého trvání. Již v roce 1947 se v některých sdělovacích prostředcích objevují neseriózní útoky proti časopisu Vpřed a dokonce i proti samotnému Foglarovi. Skautská činnost byla komunistickým režimem oficiálně zakázána v roce 1950. Byla to předzvěst událostí, které vrcholí v roce 1952, kdy Státní nakladatelství dětské knihy odmítlo Foglarovu knihu Tajemná Řásnovka (původní název Stráž Řásnovky). V témže roce vychází článek Ivana Klímy, ve kterém Foglara velmi ostře napadl. Od roku 1954 musel Foglar pracovat pod dohledem státní bezpečnosti v pražské Městské stanici mladých turistů.

20. března 1950 je Jaroslav Foglar přijat za kandidáta Svazu českých spisovatelů, ovšem na plnoprávné členství musel čekat dalších osm let. Vynucené literární mlčení je prolomeno až v roce 1965. Tehdy jsou Foglarova díla prezentována v rozhlase, je mu

umožněno publikovat v novinách a časopisech. Přesto jsou i v této době znát ještě dozvuky literární blokády Jaroslava Foglara. Časopis Pionýr na příkaz vedení Ústředního výboru komunistické strany zastavil otiskování Hochů od Bobří řeky.

V roce 1968 nemůže zůstat Jaroslav Foglar mimo dění. Velmi intenzivně se podílí na znovuoobnovení skautské činnosti a pouští se do organizování oddílové činnosti. Jeho oddíl opět nese název Dvojka.

18. února 1980, ve věku 102 let umírá maminka Jaroslava Foglara. V té době mu, dle jeho slov, nahrazuje rodinu přátelství s Ing. Jiřím Rabou a jeho rodinou. Foglar se o tom vyjádřil slovy, že „*jeho rodina se mi stává náhradou rodinné osamělosti*“ (3)

V roce 1983 podal Foglar přihlášku do Svazu československých spisovatelů, avšak po roce je jeho členství odmítnuto (opětovně je přijat až v roce 1987). Následující rok je Jaroslav Foglar ve svých sedmasedmdesáti letech!!! naposledy aktivně týden na táboře.

Plné rehabilitace se Foglar dočká a v roce 1990, kdy je mu konečně zcela otevřena cesta k nejširší čtenářské veřejnosti. Je mu uděleno jedno z nejvyšších skautských vyznamenání – zlatý stupeň Řádu čestné lilie v trojlístku.

23. ledna 1999, po téměř čtyřleté hospitalizaci v Thomayerově nemocnici Jaroslav Foglar zemřel. Zanechal po sobě památník v podobě třiceti knih, z nichž téměř všechny vyšly opakovaně, patnácti kreslených seriálů, pěti příruček pro práci s mládeží, dvou divadelních her a v neposlední řadě se jeho dílo stalo námětem pro tři filmy. Články v dětských časopisech a další příspěvky nelze ani spočítat.

Jeho vyznání skautingu snad nejlépe vystihuje těchto několik vět: „*Vždyť ani, až budu stár - nemusím zanechat skautingu – toho svého náboženství, které mi poslední léta dětství tak zjasnilo a okrášlilo - vždyť mohu být nadále tak mlád tím, že se budu dívat na štěstí jiných, na jejich dětství.*

A když v očích svých hochů uvidím ten oheň radosti z mládí, zda nebudu šťasten s nimi? A když vyzlatím jejich chlapecká léta, zda nebudu moci klidně zemřít s vědomím, že jsem byl užitečným, že jsem připravil několik hochů do tvrdého života, jehož studené vlny počínám již sám na sobě cítit? Každý je nezdolá!“ (7)

4.2 Jaroslav Foglar – skaut

Řekne-li se Foglar, každému se vybaví něco jiného. Někdo má tuto osobnost spojenou s literární tvorbou pro děti a mládež, někdo jen s několika kauzami, kterým musel Foglar čelit zejména na sklonku svého života. Ale Foglar je především skaut. Se vším, co v sobě toto slovo zahrnuje.

Příhoda s novinovým článkem, popsaná v předchozí kapitole nebyla jen první Foglarova zkušenost se skautingem. Byla také jeho *Motýlem ve tváři*. Ve svém životopise Foglar vzpomíná na úryvek z knihy G. B. Davise *Můj velký americký román*. *Autor tam uvádí: „Pamatuji se, jak jsem jednou slyšel příběh o dítěti, které si hrálo na zahradě, a přilétl motýl a zavadil mu o tvář – a jak tato příhoda změnila celý běh hochova života!“*. *Z tohoto děcka se patrně stal nějaký náruživý přírodovědec či kdo a hlavní událostí ve zmíněné knize byl tím motýlem v přeneseném slova smyslu výbuch muniční továrny, jehož byl pisatel svědkem. Když totiž přišli novináři se svými bloky a dotazovali se svědků, hoch – svědek byl okouzlen jejich řemeslem a toužil se také stát reportérem jako oni, což se mu v románu posléze povedlo“* (3)

A právě Foglarovým motýlem ve tváři byl onen článek v novinách, v nichž si jeho spolužák přinesl zabalenou svačinu, ve kterém byla výzva pro všechny hochy, kteří by se chtěli zúčastnit prvního světového jamboree v Anglii.

Foglar samozřejmě na toto jamboree nejel, ale nechal se zapsat do svého prvního skautského oddílu a zúčastnil se několika oddílových schůzek a jedné výpravy. Nebýt nemoci, kterou onemocněl při podomním prodeji losů skautské loterie, dala by se pravděpodobně od tohoto okamžiku datovat Foglarova skautská činnost. Avšak kvůli nemoci mu maminka další oddílové schůzky a výpravy zakázala.

Pokračování ve skautské činnosti na sebe nechalo čekat poměrně dlouhé čtyři roky. Tehdy Foglarův starší bratr Zdeněk založil se svými přáteli oldskautský klub. V té době se takto organizovali mladíci starší osmnácti let, kteří se nehodlali věnovat práci s mladšími kamarády a jen velmi výjimečně se mezi oldskauty dostal někdo mladší. Nebyly to řádné oddíly. Ani tato činnost však Foglarovi nepřinesla uspokojení. 48. klub oldskautů - Jestřábi, jehož byl Foglar členem, pořádal jen bezcílné výpravy bez her a bez nějaké hlubší, dlouhodobější činnosti. Foglar tam vydržel dva roky.

Jedné říjnové neděle probíhala na Císařské louce zkouška pražských oddílů na hromadné vystoupení k 28. říjnu. Foglar tam byl jako dobrovolný vyslanec Jestřábů. Setkal se zde s docela početným 34. oddílem, který se snažil řídit jediný vedoucí. Měl plné ruce práce se zvládním hochů jen o pár let mladších, než byl sám a Foglar se mu nabídl s pomocí. Poprvé zažil pocit autority, kterou si zcela přirozeně získal u těchto chlapců. Konečně našel smysl skautské činnosti, konečně našel to, co doposud jen marně hledal. Onen oddíl měl číslo 34.

Po celodenním nácviku se Foglar domluvil s oním vedoucím na další schůzce. Tak byl Foglar konečně přijat do oddílu, který mu svou činností naprosto vyhovoval, a konečně se v něm mohl naplno probudit skaut. Oddíl měl jméno Ohnivci a scházel se u hlavního vedoucího, u pana učitele Kalivody doma.

Foglar začal od prvního okamžiku naplno pracovat pro svůj oddíl, a přestože byl nejstarším členem a úplným nováčkem, brzy se v hierarchii vypracoval na zástupce vedoucího. Pan učitel Kalivoda a jeho manželka přijali Foglara velmi vřele, a jak sám Foglar uvedl, *„chodil jsem tam (k panu učiteli Kalivodovi – pozn. diplomanta) každý večer a pracoval jsem tam na různých písemnostech. Našel jsem u něho svůj druhý domov. Připadal mi jako můj nový otec, když ten vlastní mi tak brzy zemřel.“* (3)

Velmi mnoho lidí zná Foglarovu přezdívku Jestřáb. Tu dostal velmi záhy po svém příchodu do 34. skautského oddílu od vedoucího, pana učitele Kalivody. Údajně ji zdůvodnil takto: *„Zaprvé jsi k nám přišel od Jestřábů, zadruhé nás jako jestřáb trháš svým perem v kronice – a tak budeš Jestřábem! Od toho dne se mně pak už jinak než Jestřáb neřeklo a říká se tak dodnes.“* (3)

Díky činnosti Jaroslava Foglara se Čtyřiatřicítka pomalu začala měnit. Vedoucí oddílu, pan učitel Kalivoda, měl na oddíl čím dál méně času a tak ponechával Foglarovi stále více volnou ruku. Víkendové výpravy již byly zcela v jeho režii a místo jednodenních výprav začal oddíl pořádat výpravy přes noc. Ze soboty na neděli. Nocovali pod velikou cirkusovou celtou, kterou odkoupili od Jestřábů, kteří se mezi tím rozpadli. Čím dál větší díl oddílové činnosti přecházel na Foglara. Z oddílu, který dělal v podstatě jen vycházky kousek za Prahu, se pomalu stával oddíl se zálesáckým zaměřením. Tím také došlo ke změnám ve složení oddílu. Členové, kteří nebyli tak odolní a fyzicky zdatní začali oddíl opouštět a naopak, utvořilo se jádro, které bylo oddílu velmi věrné. Vzhledem k tomu, že hlavní vedoucí, pan

učitel Kalivoda, proti tomu nic nenamítal, pokračoval Foglar v tomto novém směru, který Čtyřiatřicítka pod jeho nepsaným vedením nabrala.

Vše vyvrcholilo v létě roku 1925, kdy si Foglar usmyslel, že tohle budou první prázdniny, ve kterých uspořádá tábor. Bez zkušeností, bez nejmenší představy o tom, jak by takový tábor měl vypadat, bez vybavení, bez znalosti místa, kde budou tábořit. V podstatě se jednalo o podnik, který byl odsouzený k zániku a Foglarově ostudě. Přesto, nebo právě proto, že nic takového nevěděl a těžil jen z mladického nadšení, vydal se s několika dalšími členy oddílu tábořit.

Devět chlapců, včetně Foglara, se jen s hrnky, kastroly, nejnnutnějšími zásobami jídla a onou cirkusovou plachtou vydalo tábořit směrem k Ledči nad Sázavou.

Jak ve srovnání s výbavou, kterou si vezli hoši na tento svůj první tábor, vypadá seznam věcí, které si Dvojkaři vezli v roce 1938 na svůj první tábor v Podkarpatské Rusi: *„...vezli jsme sebou „pro začátek“ asi čtyři a půl metráku různých zásob (100kg mouky, 80kg chleba, 55kg cukru, 10kg kávy, žita a cikorky, 35litrů petroleje, makarony, nudle, 30kg sádla, 40kg konzerv, 25kg povidel, koření, ocet, sůl, 10kg margarínu, 5kg krupice,...) Jenom ty zásoby byly v 11 bednách, 6 plechovkách a 1 ohromném balíku. K tomu všemu přibyly ještě věci speciálně dvojkařské (asi třicetikilová role bílého papíru, olejové papíry atd.“* (8)

Ale zpět k prvnímu Foglarovu táboru. V jeho osudu opět sehrála roli Štěstěna. Když se plahočili na místo, o kterém měl Foglar mlhavou představu, že by bylo vhodným pro postavení tábora, potkali vedoucího 35. oddílu z Prahy, který se právě vracel z nákupu pro svůj oddílový tábor, který měl nedaleko. Ladislavu Rakčimu, tak se ten vedoucí jmenoval, stačil jen velmi letmý pohled na výbavu Foglarových hochů, aby mu bylo jasné, že jejich tábor nemá nejmenší šanci na nějaké delší trvání. Proto jim nabídl, že pokud to tři dny vydrží, jeho vlastní tábor skončí a jeho oddíl jim zapůjčí své tábořiště, které by jinak bourali. Znamenalo to hotové podsadové stany, hotová kamna z jílu, nacpané slamníky,...prostě kompletní táborové základna. Hrdý Foglar za nabídku poděkoval, ale vzal si do večera čas na rozmyšlenou. Naštěstí si však uvědomil, že pod cirkusovou celtou bez kamen a bez jakéhokoliv dalšího zázemí by se tábořilo jen velmi obtížně, resp., jen velmi krátce a proto nabídku přijal. Svůj první tábor Foglar pojmenoval Zátoka neznáma, to proto, že nevěděl, jak to na místě vypadá. Tento zvyk, pojmenovávat tábory, se ujal a Foglar pak pojmenovával všechny své následující.

Tento první tábor byl významný ještě jednou věcí. Lád'a Rakči zavedl Foglara na jednu velikou, sluncem zalitou louku a s lítostí mu sděloval, že by zde chtěl postavit tábor, ale nájem za louku je pro jeho oddíl příliš vysoký. Nabídl tedy Foglarovi, že by se na tábor mohly jejich oddíly spojit a postavit zde společný, velký tábor. Foglar se do toho místa zamiloval, i když ještě netušil, že stojí na Slunečné zátoce, která se zanedlouho stane symbolem letních skautských táborů v Československu. Přibližně v této době se také Foglar skaut mění na Foglara skautského vůdce.

4.3 Jaroslav Foglar – vůdce skautského oddílu

Díky práci, kterou Foglar Čtyřiatřicítce věnoval, se jednalo o oddíl, který neměl, na rozdíl od jiných skautských oddílů, problém s členskou základnou. Jenže v té době se jeden z nejstarších skautských oddílů, pražská Dvojka, potýkal s vážnými existenčními problémy. Jejich stálou členskou základnu tvořili jen tři chlapeci. Pan učitel Kalivoda se vzdal vedení Čtyřiatřicítky a Foglarův kamarád, který s ním vedl oddíl prohlásil, že u práce se skauty zůstane jen tehdy, pokud všichni členové Čtyřiatřicítky přejdou do Dvojky. Pro Foglara to byla velká rána a ze začátku nechápal, proč má jejich oddíl zachraňovat nějaký jiný tímto způsobem a proč má zahodit celou svou práci pro Čtyřiatřicítku, neboť to znamenalo, že Foglarův oddíl končí. Jenže Dvojka byl jeden z nejstarších skautských oddílů v České republice a bylo třeba jej zachránit. Tak se také stalo.

Sám Foglar na tuto událost vzpomíná slovy: *Věděl jsem, že ta Čtyřiatřicítka přece jen není tak slavná, jak jsem se pořád domníval. Její ani ne dvouroční historie nebyla ničím proti historii Dvojky, jednoho z nejstarších původních oddílů skautského hnutí. Spíš je tedy nutno zachránit život Dvojky, která měla význam pro celé hnutí, než oddíl dvouletý, jehož význam nepřesáhl obvod dvou pražských čtvrtí. Ale tehdy jsem to nechápal a proto jsem Bobrový vývody neuznával.*“ (3)

Na podzim roku 1925 byla skautským ústředím zrušena existence Čtyřiatřicítky a oba oddíly se sloučily. Foglar byl rovněž jmenován zástupcem vedoucího oddílu.

Přibližně rok trvalo, než se Foglar s touto změnou smířil. První kroniku Dvojky proto Foglar nechal vyrobiť v totožné podobě, v jaké byly kroniky Čtyřiatřicítky. Dokonce první dvojkařskou kroniku nechal Foglar opatřit stejným názvem „Ohnivci“, podle jména

zaniknutého oddílu. Foglar také velmi litoval, že poměrně velká část členů pod křídla nového oddílu nepřešla a ukončila svou skautskou činnost.

Roku 1927 se Foglar stal vedoucím Dvojky, kterou vedl dalších šedesát let. Pokud bychom započítali i dobu, kdy byl ve dvojce zástupcem vedoucího, jednalo by se o šedesát dva let ve funkci vedoucího oddílu. V naší zemi to nemá obdobu a s největší pravděpodobností by se ani ve světě nenašla nějaká „vážnější konkurence“ ohrožující tento Foglarův rekord.

Když Foglar ve dvacátých letech převzal vedení Dvojky, trvaly letní skautské tábory přibližně měsíc. Na prvních táborech, měl Foglar jen velmi málo chlapců. Z Dvojkařů se účastnilo maximálně šest členů. Přesto se jim Foglar věnoval ze všech sil a snažil se, aby byl každý tábor v něčem nový a zejména přínosný pro všechny táborníky.

Toto období bylo pro Dvojku poměrně těžké, neboť trpěla nedostatkem nováčků. Foglar se snažil různými akcemi nováčky do oddílu získat. Ale vylepování náborových letáčků nebylo nijak zvlášť úspěšné. Nakonec se opět projevila síla Foglarovy osobnosti. Není lepší reklamy, než když Vám někdo komu věříte, řekne, že to a to funguje. A přesně to se stalo s Foglarovou Dvojkou. Během pár měsíců se o činnosti Dvojky začalo mluvit ve všech skautských kruzích a začal příliv nováčků. Jednak díky tomu, že Foglar vypěl ve vynikajícího vůdce, který každou schůzku, každou výpravu dokázal vymyslet tak, že na nudu nebylo ani pomyslení a jednak díky Foglarově spisovatelské činnosti. Časopis Skaut – Junák otiskoval Foglarovy povídky a dokonce i román na pokračování.

„V roce 1928 měla dvojka šest členů, o dva roky později začal Foglar skautský rok již s dvaceti osmi členy. Za další čtyři roky to bylo již čtyřicet členů a v roce 1938 počet Dvojkařů kulminoval. Do oddílu jich chodilo přes padesát. Foglar si začal uvědomovat, že tento počet je již příliš vysoký, chlapci se pořádně navzájem ani neznají a tak se rozhodl k radikálnímu snížení počtu členů na 32. Čtyři družiny po osmi.“ (2)

Slibně se rozvíjející činnost nejen Foglarovy Dvojky, ale celého skautského hnutí u nás byla brutálně ukončena politickým vývojem. Rok 1938 a obsazení Československého pohraničí, následná anexe celého území, odtržení Slovenska a vznik samostatného Slovenského štátu znamenaly značné omezení skautingu. Je třeba podotknout, že přes přísné tresty, které za skautskou činnost hrozily, Foglar nepřestal pořádat letní tábory. Skauting byl okupanty oficiálně zakázán až v roce 1940. Nicméně okamžitě po jeho stanovení si gestapo

přišlo pro Foglara a odvezlo jej do Dvojkařské klubovny, kterou následně zapečetili. V klubovně takto zůstal i nejcennější Dovkařský majetek – kroniky. Foglar proto uspořádal „záchranou akci“, aby kroniky z klubovny dostal pryč. Spolu s dalšími členy Dvojky se do vlastní klubovny vloupal a kroniky odnesl. Dnes se můžeme zamýšlet nad tím, zda kroniky, byť sebevíce cenné, stojí za to, aby byl kvůli nim riskován lidský život, neboť pokud by gestapo zjistilo, že se někdo vloupal přes jejich pečeti a něco odnesl, je nepochybné, jaký trest by následoval.

Během let okupace Foglar nepřerušil ani řádnou oddílovou činnost. Sice se členové jeho oddílu nemohli scházet v klubovně, ta byla stále zapečetěná, ale Foglarovi se vždy podařilo nějaké místo najít. Také již nemohli oficiálně vystupovat jako skauti. Foglar proto zavedl několik „kamuflážních“ opatření. Družiny se již nejmenovaly Vlci, Medvědi,... ale Červená, Žlutá,... Vyřídil Dvojkařům vstup do Klubu českých turistů a tam pak pokračovali s čistě skautským programem. Hráli hry, učili se pohybovat krajinou za pomoci mapy, luštili šifrované zprávy,... Přitom přesně takhle činnost byla fašistickými orgány považována za nežádoucí brannou výchovu mládeže a byly za ni stejné tresty, jako za vlastizradu.

Přestože byla tato činnost nebezpečná, stala se příkladem ostatním oddílům. Další a další vedoucí viděli, že tohle, přechod pod Klub českých turistů, je cesta, která umožňuje pokračovat ve skautingu. Čím dál víc oddílů přecházelo pod tuto organizaci a proto okupace neznamenala úplný zánik skautingu.

Pořádat letní tábory pod stanem, jak bylo do té doby skautským zvykem, nebylo možné. Proto v době okupace probíhaly tábory ve zchátralých dřevěných domcích po násilném zrušení vinohradského Sokolu. V roce 1943 přišla do tábora vojenská policie, která „naštěstí“ hledala partyzány a velitel hlídky o zákazu K. H. Franka nevěděl. Avšak další rok již byla situace mnohem vážnější. Na tábor vtrhla kontrola z Kuratoria (*Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (KVMČM) byla organizace v Protektorátu Čechy a Morava programově zaměřená na rozvoj sportovních aktivit a branné zdatnosti mladých. Právým smyslem Kuratoria byla převýchova českého obyvatelstva podle cílů nacistické ideologie. Jejím zakladatelem byl ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec, k čelním představitelům patřil František Teuner. Organizace vedle výchovných akcí v duchu nacismu pořádala i řadu sportovních soutěží. V Kuratoriu byly používány nacistické symboly, pozdrav vztyčenou pravicí a uniformy připomínající stejnokroje SS. Řada představitelů Kuratoria pro*

výchovu české mládeže se po válce odpovídala před Národním soudem).⁹ Tato kontrola nařídila okamžité ukončení tábora. Foglar a všichni účastníci tábora pak měli strach, co se bude dít po jejich návratu do Prahy. Naštěstí i v nacisty ovládaném Kuratoriu seděli lidé, kterým se tuto aféru podařilo ututlat. Podle zvyku zavedeném na prvním Foglarově táboře, jejich pojmenování, byly i tyto dva tábory pojmenovány. Ten z roku 1943 dostal název Tábora věrných, neboť se jim zúčastnilo jen skutečně pár nejvěrnějších členů Dvojky, které rodiče pustili. Rozehnaný tábor z roku 1944 dostal název Tábora strachu.

Období od roku 1945 do 1948 bylo opět dobou rozkvětu celého skautského hnutí. Oddílová činnost se obnovila do větší šíře než v předválečném období. Všude vládlo nadšení a letní tábory probíhaly po celém území. Skaut byl podruhé oficiálně zrušen v roce 1950. V té době se opět Foglar vydal již osvědčenou cestou. Dvojku převedl pod Svaz mládeže, Stanici mladých turistů. Od padesátých let byl Foglar v hledáčku Státní bezpečnosti. Pozornost této složky státního aparátu provázela Foglara v podstatě až do jejího zrušení v roce 1990.

„Jen pro ilustraci, několik čísel o Foglarově činnosti. Zdůrazňuji, že jde o činnost vedoucího, tedy člověka, který přímo s mládeží pracoval, nikoliv o činovníka, který v organizaci zastává nějakou funkci, avšak s mládeží přímo nepracuje. Foglar s Dvojkou podnikl více než 2000 výprav, cca 2000 schůzek v klubovně, vedl 61 táborů a prožil na nich dohromady 5 let, Dvojkou prošlo více než 800 chlapců, svými texty zaplnil 70 kronik.“ (2)

4.4 Jaroslav Foglar – spisovatel

První Foglarovy krůčky na poli literatury se dají vystopovat až do roku 1920. To je Foglarovi 13 let a odvážil se poslat svou báseň Měsíční noci do Národní politiky. Tento významný deník básně otiskl. Je pravdou, že Foglar psal básně, resp. různé veršované po celý svůj život, ale básník se z něj nestal. O tři roky později byla do prosincového čísla časopisu Skaut – Junák zařazena Foglarova povídka Vítězství. Tak začíná jeho stálá spolupráce s tímto časopisem.

S jen minimální dávkou nadsázky lze říci, že prvními Foglarovými knihami, byly oddílové kroniky. Od roku 1924 do 1925 napsal první kroniku, ve které poctivě zaznamenal

⁹ http://cs.wikipedia.org/wiki/Kuratorium_pro_vychovu_mladze_v_Čechách_a_na_Moravě

činnost 34. skautského oddílu. Tuto knihu nazval Ohnivci, podle jména oddílu. Druhou kroniku popsal Foglar v letech 1926 až 1927 a nazval ji Pod junáckou vlajkou. Název však nemá nic společného s titulem jeho pozdější knihy. Foglar v kronikách popisoval oddílovou činnost způsobem, který není zcela běžný. Jedná se o čtivý styl zápisu, který je psán, tzv. z první vody. Foglar nepoužíval žádné koncepty, a přesto kroniky neobsahují žádná přepisování, vsuvky ani škrty. Jen úhledný rukopis. Kroniky se tak stávají neoddělitelnou součástí Foglarova literárního díla.

Pro ilustraci, jak vypadal styl 21 letého Jaroslava Foglara při psaní oddílových kronik: „...Nadešlo období tichých měsíčních nocí. V tu dobu leskl se kraj jako ze stříbra a náš tábor vypadal jako zakletá vesnička v pohádce. Kouzelný svit měsíce zářil na protější vysoké skály, vnikl v opuštěná lesní údolí, rozsvétlil paseky vysoko na kopcích a kouzlil strašidelné stíny na lesních pěšinách.

A v jeden pozdní večer, kdy měsíc dorůstal do první čtvrti, přišel ke mně Moja a tajuplně zašeptal: Jestřábe – svítí měsíc – a nahoře – víš – tam na pasekách bude tak krásně. Pojd', půjdeme...“ (2)

Dalším významným okamžikem v jeho spisovatelské kariéře byl rok 1927. Tehdy časopis Skaut – Junák otiskl rozsáhlou povídku Dům hrůzy, která spolu s dalšími dvaceti šesti povídkami, publikovanými v následujících letech, dala vzniknout knize Tábor smůly.

Osudy první Foglarovy skutečné knihy se začaly odvíjet již v jeho třinácti letech. Zatím v podobě plánu a touhy napsat nějakou dobrodružnou knihu. Nápad byl realizován až v roce 1932, kdy je na světě rukopis knihy Hoši od bobří řeky. Foglar na tu dobu vzpomíná těmito slovy: „Se žádostí o přečtení a kritiku knížky jsem se obrátil na maminku našeho mladičkého člena oddílu. Paní Sedláčková tehdy rukopis poctivě přečetla a pak mi napsala: Váš příběh Hochů od Bobří řeky se čte moc dobře, všemu jsem porozuměla a všechno z něj vycítila. Jsem ráda, že můj Zbynda je v takovém sdružení, jaké popisujete v příběhu. Přeji Vám upřímně, abyste měl s knihou úspěch – a aby se líbila každému tak jako mně.“ (3)

Tato velmi pozitivní kritika Foglara pochopitelně nadchla. Dokonce natolik, že původně chtěl knihu vydat vlastním nákladem. Dokonce si na projekt vypůjčil peníze od svého strýce. Nicméně si tento záměr nechal rozmluvit a knihu nabídl různým nakladatelstvím. Velká rána pro Foglara bylo, že zcela bezúspěšně. Pojal tedy podezření, že nikdo jeho rukopis ani nečte. Přece jen se v té době jednalo a zcela neznámého a navíc velmi

mladého autora. Proto provedl malý test. Některé strany rukopisu slepil a opravdu, rukopis se mu vždy vrátil s nerozlepenými stranami. Údajně se jednalo o příběh, který není dostatečně dobrodružný.

Alespoň částečný úspěch se dostavil v roce 1933, kdy nakladatelství Melantrich vyhlásilo soutěž o nejlepší knihu pro mládež. Foglar se s Hochy soutěže zúčastnil, a přestože žádnou cenu nedostal, nakladatelství mu nabídlo, že jeho knihu budou postupně otiskovat na pokračování ve Slovíčku, což byla nedělní dětská příloha jednoho z nejčtenějších deníků České slovo. Sice to nebylo zcela podle Foglarových představ, ale i tak ochotně souhlasil. Dnes se může zdát úsměvné, že příběhy Hochů musely být o poslední kapitoly zkráceny, aby udělaly místo jinému příběhu otiskovanému ve Slovíčku – Špička chce k novinám. Slovy Foglara: „...*kdo dnes ví něco o ...Špičce toužící jít k novinám – a kolik lidí už četlo a dodnes čte Hochy od Bobří řeky! Ne tisíce, ani desetitisíce, ale již miliony chlapců a děvčat lovily a loví své bobříky.*“ (3)

Poté, co Foglar začal pro Melantrich pracovat, dozvěděl se jak razantně stoupl prodej Slovíčka v době, kdy v něm Hoši vycházeli.

O tom, kde bral Jaroslav Foglar inspiraci při psaní dobrodružství Rikitana a jeho chlapců svědčí následující řádky:

„Jakou píseň zpívaly toho roku divoké husy! Ale byla to píseň nová? Ne, stará, prastará píseň, ale Yan ji slyšel novými ušima. Začínal rozumět jejímu smyslu. Toulal se po jejích nepostřehnutelných stopách, kdykoliv jen mohl, směrem na sever, stále na sever, podél řeky za město a dále, a vyhledával nejpouštěnější cesty a dny...“ Z knihy Dva Divoši Ernesta Thompsona Setona in (2)

„A jak krásné a kouzelné bylo jaro toho roku! Vlaštovky přilétly skoro o dva týdny dříve a v podstřeší opravovaly a stavěly svá hnízda. Vzduch byl těžký, vonný a plný neznámého kouzla... Podivné vzrušení ovládlo celý kraj.“ Z knihy Hoši od Bobří řeky Jaroslava Foglara in (2)

Je pravdou, že Jaroslav Foglar o Setonovi moc nehovořil. Nicméně výše uvedená ukázka jasně svědčí o tom, že zakladatel woodcraftu byl pro Foglara velikou inspirací. O tomtéž svědčí také zápis v kronice Tábora Zelené příšery:

„Jakmile jsme měli trochu volno od táborové práce a různých závodů, už jsme se z tábora ztratili do okolních lesů, polí a luk na pozorování přírody. Zpravidla mne na těchto toulkách doprovázel jen Rudla a Moja, dva starší Záležáci, zbláznění právě jako já do Setonova Rolfa zálesáka.“ (2)

Ve stejném roce, v jakém se Foglar zúčastnil soutěže v Melantrichu, začíná časopis Skaut – Junák otiskovat na pokračování Boj o první místo. Tento příběh vychází v ročnících 1933 – 1941.

Většího uznání se Foglarovi dostane v roce 1934, kdy se opět zúčastní literární soutěže nakladatelství Melantrich o nejlepší českou knihu pro mládež. Do soutěže posílá své dílo Přístav volá (původní název Modrý život Jiřího Dražana). Spolu s J. V. Plevou, který se soutěže zúčastnil s knihou Hoši s dynamitem a s J. Heydukem, který se zúčastnil s knihou Hoch a džbán, získává Foglar první cenu. S ní je také spojena odměna 10.000 korun. A i když se musí rozdělit na tři části, jsou to pro Foglara velké peníze, které později použije na nákup parníku (viz kapitola 4.1). Přístav volá je také první Foglarovo dílo, které Melantrich vydává v knižní podobě.

V roce 1935 navrhl Foglar nakladatelství Melantrich koncepci nového časopisu pro mládež. Mělo se jednat o týdeník. 1. srpna téhož roku začal v tomto nakladatelství vycházet týdeník Malý hlasatel, který byl po roce přejmenován na Mladého hlasatele.

Rok 1936 je pro Foglarovu literární tvorbu velmi významný. Zahájil spolupráci s nakladatelstvím Jan Kobes a synové. První knihou vydanou touto firmou je Boj o první místo. Nakladatelství Kobes se od tohoto okamžiku dlouhodobě ujímá vydávání všech foglarovek. Například Hochy od Bobří řeky Kobes vydal v letech 1933 až 1944 celkem sedmkrát a přesto nebylo možné uspokojit všechny zájemce. Oba synové nakladatele Kobese totiž byly vodními skauty. Jestli tahle okolnost sehrála nějakou roli v tom, že se jejich otec ujal vydávání foglarovek, není jasné. Avšak bezpochyby faktem zůstává, že tento počín byl velmi dobrým obchodním tahem tohoto nejprve plzeňského, později pražského nakladatelství.

V roce 1937 Foglar uskutečňuje další přelomový nápad. Ve druhém ročníku Mladého hlasatele, konkrétně v čísle 36, vychází výzva k zakládání čtenářských klubů Mladého hlasatele.

Spisovatel Jan Morávek (1. 5. 1888 – 14. 4. 1958) tehdy prohlásil: „*No – když se vám těch klubů přihlásí stovka, tak můžete být rád.*“ (3)

Jeho předpověď se naprosto nepotvrdila. Během prvního týdne bylo zaregistrováno 50 klubů, během měsíce je jich již více než 200. Do 15. května 1941, kdy bylo vydávání Mladého hlasatele německými orgány zakázáno, již bylo registrováno 24.600 klubů. Při vědomí, že ve stanovách pro kluby byla podmínka, že jej mohou tvořit minimálně čtyři děti, bylo v daný okamžik Foglarovými čtenářskými kluby ovlivněno přibližně sto tisíc dětí. A opět to bylo jen zásluhou Foglara, že nápad dokázal do takovéto míry zpopularizovat. Pravděpodobně nejznámějším klubem totiž byly Rychlé šípky. Pravděpodobně nejznámější Foglarův kreslený seriál, který v souvislosti se čtenářskými kluby začal vydávat Mladý hlasatel.

Na dobu, kdy se myšlenku Čtenářských klubů podařilo prosadit i přes značnou nedůvěru pana redaktora Mancáka a spisovatele Morávka, vzpomíná Jaroslav Foglar takto: „*A já byl ve svém živlu. Zapisoval jsem přihlášené kluby, psal jsem pro ně náměty k činnosti ve zvláštní rubrice Hlasatele, ze které se později vyvinula celá stránka s názvem Klubovní záležitosti, a pánové Mencák a Morávek se nestačili divit! Dal jsem natisknout členské průkazky a vyrobil plechové odznaky, což se klubům posílalo zdarma.*“ (3)

V létě téhož roku, tedy 1937 vychází poprvé Hoši od Bobří řeky v knižní podobě. Ilustracemi knihu opatřil Zdeněk Burian a drobnými kresbami Jaroslav Foglar.

V roce 1938 vychází ve Slovíčku na pokračování Historie Svorné sedmy. O rok později vychází poprvé v knižní podobě Chata v Jezerní kotlině. Časopis Mladý hlasatel vychází v do té doby nevídaném nákladu sto tisíc výtisků. V roce 1940 má v Pražském dětském divadle Míly Melanové premiéru Foglarova hra Tábor ve Sluneční zátocce a těsně před zákazem skautingu vychází v knižní podobě Pod junáckou vlajkou. O několik měsíců později vychází další Foglarova kniha – Historie Svorné sedmy a jako románová příloha Mladého hlasatele vychází Záhada hlavolamu – první románové dobrodružství Rychlých šípů. Prvního knižního vydání se Záhada dočká v roce 1941. Ve stejném roce je německými okupanty zakázáno vydávání Mladého hlasatele, který má v té době náklad 210 000 výtisků.

Věčný Foglarův kritik Ivan Klíma zhodnotil v roce 1952 knihy o dobrodružství ve Stínadlech takto: „*Snad nejšpatnější knihou Foglaovou, která klesá na úroveň Rodokapsu, je*

román Záhada hlavolamu a Stínadla se bouří. Proč Foglar líčí mládež vždy rozeštvanou a mezi sebou válčící? “ (2)

Nelze než souhlasit s panem Zapletalem, který ve své knize k oné kritice uvádí: „*Dočteť (Ivan Klíma – poznámka diplomanta) Záhadu hlavolamu vůbec do konce? Pak přece musel číst i slova, která říká odstupující Velký Vont svému nástupci Losnovi: „Ved’ Stínadla, jak nejlépe umíš, vymyť z nich špatnost a nízkost. Nedopusť, aby se i jen jednomu Vontovi stalo bezprávi. Snaž se, aby svornost a kamarádství zavládlo ve vontských řadách, potlačuj každou špatnou myšlenku svoji i kohokoliv jiného, dej zvítězit jen právu a spravedlnosti.“ (2)*

Další foglarovka vychází až v roce 1944. Jedná se o první knižní vydání románu, Když duben přichází. Po kapitulaci fašistického Německa v roce 1945 je Foglar redaktorem časopisu Junák, v rámci kterého obnovuje činnost čtenářských klubů. Rok 1946 je rokem změn. Foglar se rozchází s časopisem Junák a přechází do časopisu Vpřed, kam také přechází čtenářské kluby. Vychází zde další příběhy Rychlých šípů a také část románu Devadesátka pokračuje a další románové dobrodružství Rychlých šípů – Stínadla se bouří.

Od roku 1947 se začíná projevovat postupná změna politické situace. Přes značný náklad časopisu Vpřed se začínají objevovat útoky jednak proti tomuto periodiku a jednak proti samotnému Foglarovi. Poslední číslo Vpředu vychází o rok později, 5. července 1948. Náklad dosahuje 200 000 výtisků.

V komunistickém režimu nemá Foglar mnoho šancí na vydávání svých knih. Státní nakladatelství dětské knihy odmítá jeho rukopis Stráž Řásnovky (později Tajemná Řásnovka). Foglar je také pod dohledem Státní bezpečnosti a žádné jeho dílo nevychází. Jen sporadicky se o něm objevují články v tehdejších periodikách. První překlady foglarovek jsou vydány v Polsku a jedná se o Hochy od Bobří řeky a Záhadu hlavolamu. Dokonce i další Foglarova kniha – Poklad Černého delfína, je ve Státním nakladatelství dětské knihy odmítnuta.

Petr Sadecký (sehrál v dějinách českého komiksu poměrně zajímavou roli. Ukradl komiks Amazona autorům Bohumil Konečný a Zdeněk Burian. Přejmenoval jej na Octobrianu a v zahraničí jej začal vydávat coby dílu ruského undergroundu) vyvolal v roce 1964 na stránkách časopisu Zlatý máj diskuzi o Foglarově díle. V článku se objevila na tu dobu zcela nevídaná filipika zastávající se Jaroslava Foglara.

„...Urážející povýšenost, formálnost, ignorance a mnohdy nepřátelství světa dospělých, to je jeden z pocitů mladého člověka. Cítí to hrdinové Foglarových knih. Jen málokterí dospělí se mládeži věnují, rozumějí jí, mají ji rádi: Rikitan z Hochů od Bobří řeky, Tapin z Devadesátky. A stejně jako nerozumějí mládeži, nechápou mnozí dospělí ani Foglara. Nechtějí být objektivní. Viděli a vidí jen chyby (které si mnohdy vymysleli). Ale zapomněli, v čem je Foglarovo dílo i dnes živé a prospěšné...“ (2)

Tato diskuze se vede až do ledna následujícího roku, který znamená zlom ve Foglarově vynucené literární odmlce. Foglar je vysílán v rozhlasě, publikuje v novinách a časopisech. Avšak přesto musí na příkaz Ústředního výboru Českého svazu mládeže časopis Pionýr ukončit otiskování Hochů od Bobří řeky. Nicméně v brněnském nakladatelství Blok vychází v září 1965 první knižní podoba Tajemné Řásnovky, o rok později, ve stejném nakladatelství vychází kniha Poklad Černého delfína a Naše vojsko vydalo Kroniku Ztracené stopy.

Na dlouhou dobu poslední vydání foglarovek má „na svědomí“ Park kultury Ostrava. V roce 1971 vydává třetí souborný díl seriálu Rychlé šípy. Další pokus o vzkříšení foglarovek učiní přes veškeré zákazy Česká speleologická společnost, když v září roku 1984 vydá nový Foglarův komiksový seriál Modrá rokle, který nakreslil Kája Saudek. Knižní podoba Foglarova díla vychází jen v exilu. V německu jsou v roce 1986 postupně vydány Hoši od Bobří řeky, Záhada hlavolamu a Stínadla se bouří a dokonce i nová kniha Tajemství Velkého Vonta. Rukopis této knihy je z Československé socialistické republiky do Německa propašován.

O tom, jak dobře Jaroslav Foglar rozuměl dětské duši, svědčí i jeho slova napsaná v předmluvě k vázanému vydání komiksu Rychlé šípy. *„Ptáš se, proč dělám kolem Rychlých šípů takové tajnosti? Nebylo by lepší a zas ještě zajímavější, kdybys věděl o Rychlých šípech všechno? Odpovídám tak, jak jsem odpovídal vždy dřív: Nebylo! Nebylo! Toužíme obvykle jen po tom, co nemáme, co neznáme, čeho nemůžeme dosáhnout. Jen to se nám zdá přitažlivé, kouzelné, lákavé. Jakmile předmět svého zájmu získáme nebo se o něm všechno dozvíme, už náš zájem opadá. Touha byla splněna, už není nač se těšit, po čem se pít, o čem přemýšlet a snít. A tak by to dopadlo i s Rychlými šípy, kdybych je teď prozradil.“ (9)*

100 000 výtisků Hochů od Bobří řeky, které vydá nakladatelství Olympia v roce 1987 poté, co Foglar od ministra kultury obdrží čestnou plaketu S. K. Neumanna, je velmi rychle rozebráno.

Po změně politické situace v roce 1989 došlo samozřejmě i k zásadní změně přístupu k foglarovkám. Nic již nebránilo jejich vydávání a také nic nebránilo diskuzím o jejich kvalitě. Snad žádný jiný autor se nemusel střetávat s tak mnoha odsuzujícími kritikami svého díla při tak nesmírně široké čtenářské základně.

Nakladatelství Olympia uděluje v roce 1991 hlavní nakladatelskou cenu knize Dobrodružství v temných uličkách. Dalším oceněným dílem je kniha Modrá rokle, která je Státní pedagogickou knihovnou Komenského v Praze vyhlášena nejčtenější dětskou knihou roku 1994.

Za všechny kritiky Foglarova díla bych vybral článek spisovatele Ivana Klímy, otištěný v roce 1952 v deníku Mladá Fronta, který je zřejmě reakcí na čtenářský dopis: *„Ptáš se, zda se Foglarovy, Novákovy nebo Čemusovy romány smějí číst. Jistě, že se tyto knihy číst smějí – jiná věc je, zda se číst mají..., tyto knížky odvádějí od skutečnosti k falešné romantice, zobrazují skutečnost nepravdivě a zkresleně, zobrazují zkresleně především mladé lidi, chlapce a děvčata... Ted' ke knihám Foglarovým. Napsal jich mnoho a některé jsou od začátku do konce špatné a hloupé. Chlapci v nich nemají zájem o skutečnost, o svou práci, o všechno, co se děje kolem nich – a tak je tomu přece ve skutečnosti – ale utíkají od skutečného života k hloupým snům o vymyšlených indiánech (Chata v Jezerní kotlině), utíkají vůbec od lidí a prožívají nejnesmyslnější dobrodružství, plná hrůzy a hloupých strašidel.“* (2)

Příznačné také je, že uvedený článek má nadpis – Odhalujeme tajemství Chaty děsu.

Na opačném pólu pak stojí výše zmíněný článek Petra Sadeckého, ze kterého cituji: *„Foglarovi hrdinové rytířsky bojují za práva slabých. Chtějí čestně dosáhnout co nejvíce. Dávají víc, než berou. Velkomyslně vezmou riziko druhých na sebe. Jsou to nejlepší žáci. Jejich slovo je činem. Nemluví sprostě, nepijí, nekouří – ale nejsou to žádní andělé; pěkně ostří hoši. O sebe se starají naposled... Jsou plni chlapecké cti, šlechtnosti, vědomí odpovědnosti, spravedlnosti, kolektivnosti,...*

To není Foglarův bláhový sen. Všechny své knižní ideály umí realizovat. Takové výjimečné lidi úspěšně pěstuje v členech svého oddílu. Nevěřící Tomášové – jděte se podívat“ (Zlatý máj, roč. 1964, č. 3, str. 105 – 108, in (2))

4.5 Jaroslav Foglar – pedagog

Na první pohled by se nadpis této kapitoly mohl zdát jako nesmysl. Jaroslav Foglar přece nebyl pedagog. Byl zaměstnán v mnoha firmách a společnostech, ale až na práci vychovatele (od listopadu 1955 do roku 1964 nuceně pracoval jako vychovatel v Domově středoškolské mládeže) by se mohlo zdát, že pedagogika mu byla vzdálena. Nicméně Foglar bezesporu pedagogem byl. Ne svou profesí, ale svým životem.

Prof. PhDr. Rudolf Kouhoutek, CSc. dokonce o Foglarovi napsal: *„Jaroslav Foglar byl vynikající dětský prozaický spisovatel a praktický sociální pedagog a psycholog, který měl mimořádně kladný a rozsáhlý výchovný vliv na rozvoj psychiky a osobnosti normálních i problémových především českých, ale i zahraničních dětí několika generací. Tento fakt nám může závidět i cizina. Je dokonce možno uvést, že Jaroslav Foglar byl ve 20. století v tehdejší Československu nejvýznamnějším praktickým zážitkovým pedagogem – vychovatelem, praktickým psychologem a z hlediska edukativního vlivu na psychiku a osobnost největším československým spisovatelem pro děti a mládež.“* (1)

Domnívám se, že tato charakteristika Foglara – pedagoga zcela vystihuje to, co v oblasti výchovy dokázal. Pokud vezmeme hru jako erb zážitkové pedagogiky, dá se mezi tuto oblast edukačních věd a Foglara položit rovnítko.

Foglar sám je autorem mnoha her, a v zásadě se dá říct, že jeho největším „vynálezem“ jsou dlouhodobé hry. Jedná se o hru, která se hraje v průběhu celého roku na oddílových schůzkách a zpravidla vyvrcholí na letním táboře. Každá její součást je bodována a celá hra má nějaký ústřední motiv, příběh, který se v průběhu odvíjí. Jedná se o herní model, který (samozřejmě s nezbytnými úpravami) v současné době používají např. team-buildingové firmy, které připravují například týdenní akce, na nichž se má prověřit a stmelit pracovní kolektiv zákazníka, či pedagogicko – psychologické poradny.

Foglarova činnost byla také prevencí problémového chování dětí. Díky tomu, jaké zásady vštěpoval všem členům svého oddílu, díky tomu, jak učil děti zdravé soutěživosti za použití prvků kooperace, jakým kolektivním způsobem fungovaly družiny v jeho oddílu, dařilo se mu do značné míry potlačovat negativní projevy chování a to nejen na oddílových akcích. Tyto zásady si děti přenášely i do dalšího života.

Foglarova práce s dětmi jim přinášela silné zážitky skupinové komunity a posilovala sociální chování a sociální interakci s ostatními členy skupiny. To vše bezesporu vedlo k posilování sociálního citění.

Neméně důležitou věcí byl Foglarův důraz na zdravý životní styl. Nekouření a nepožívání alkoholu bylo zcela samozřejmým jevem. Stačí se podívat do téměř jakéhokoliv příběhu Rychlých šípů a setkáme s tím, že Mirek Dušín tak krásně běhá právě proto, že nekouří. Toto a další poselství byla sdělována tisíců, a tisícům dětí. Foglar tedy v kladném slova smyslu neovlivnil jen přímo ty děti, které byly členy jeho oddílu.

Je nepochybné, že Foglar svým dílem a zejména svým stylem vedení oddílu velmi intenzivně působil přinejmenším na dvě oblasti struktury životního stylu. *„Způsob života, ať již na úrovni jedince či společnosti, je dán jistými charakteristikami. Ty, stejně jako struktura všech aktivit tvořících náš životní způsob, vycházejí ze sfér lidského života:*

- 1. oblast biologicko-medicínská (znaky genetické, hygiena, životospráva, civilizační choroby, drogy apod.),*
- 2. oblast morálně-etická (hodnotové vzorce, vztah k práci, ke vzdělání)“ (10)*

Neboť co jiného než výchova ke zdravému životnímu stylu může být Foglarův „Modrý život“ z knihy Přístav volá či „lovení bobříků“ z knihy Hoši od Bobří řeky. Stačí si jen připomenout, co všechno Modrý život obsahoval:

- ráno budeš nejméně čtvrt hodiny důkladně cvičit (nepodaří-li se ti to někdy výjimečně pro nedostatek času, můžeš si cvičení odbýt v jinou dobu téhož dne)
- ráno a večer si pořádně vyčistíš zuby
- umyješ se celý studenou vodou
- nepromluvíš během dne ani jedno hrubé či dokonce neslušné slovo
- neuděláš nic nečestného: nebudeš lhát, nikoho neošidíš, neurazíš, nikomu ani slovem neublížíš, nepoškodíš žádný majetek, ať veřejný či osobní
- každý den vykonáš alespoň jeden, byť třeba nepatrný dobrý skutek
- každý den se pokusíš zažít něco radostného – přečteš si kousek nějaké knížky, příjemně se pobavíš s kamarády, dozvíš se nějakou dobrou zprávu, někdo o tobě řekne něco hezkého, ve škole dostaneš pěknou známku, prožiješ báječnou výpravu nebo

schůzku se svým klubem nebo oddílem apod.

Ve své knize *Přístav* volá Foglar popisuje princip Modrého života takto: *"Není to nic zvláštního," řekl Láďa odmítavě, "pokusím se ti to vysvětlit. Snad víš, že se o šlechticích říká, že měli modrou krev?" "Ano, to vím," přisvědčil Jirka poněkud rozpačitě, "ale jak to spolu souvisí?" "Moc," pokračoval Láďa, "snažím se žít jako aristokrat. Práví a správní aristokraté byli lidé vzácných a krásných vlastností, pro které byli právě do šlechtického stavu povyšováni. A já chci být takovým aristokratem, ne ovšem z nějakého zděděného šlechtického titulu, který by na mě přešel bez mé zásluhy, ale který bych si zasloužil vším, co dělám. A tak jsem si vytvořil nový, vzorný „Modrý život“ a snažím se jím žít, abych se stal pravým šlechticem. Ne titulem, ale svými činy, celým svým životem."* (11)

Dalo by se říci, že právě modrý život a bobřící jsou ukázkou Foglarova holistického přístupu k výchově. Nepůsobí totiž jen na jeden aspekt, například fyzickou zdatnost. Ale je natolik komplexní, že postihuje celou osobnostní strukturu mladého člověka.

„Snaha ovlivňovat mladé lidi právě ve velmi citlivé etapě jejich prožívání se ukazuje jako jediná plně funkční. Dospělý čtenář, vybaven pevnou osobnostní strukturou a vyprofilovaným hodnotovým žebříčkem, se může nad problémy, tajemstvími a způsobem řešení záhad foglarovských hrdinů snad povzneseně usmívat, avšak pro čtenáře, který objeví kouzlo foglarovek ve správném věku, se mohou stát impulsem k nastoupení sebevýchovné cesty, která může trvat nejenom po dobu četby či dospívání, ale často zůstává podnětem osobnostního seberozvoje po celý život“ (1)

Další, na první pohled nový prvek a termín využívaný v oblasti prevence je „peer“ (slovo pocházející z angličtiny s mnoha významy. Pro účely preventivních programů se využívá jeho význam „vrstevník“). Aniž by Foglar něco věděl o prevenci formou peer – programů, využíval ve svých čtenářských klubech velikého významu dětských neformálních part, které mají svého nepsaného vůdce.

Kapitolu o Foglarovi – pedagogovi, bych ukončil opět slovy profesora Kohoutka: *„Upoutával děti (Foglar – poznámka diplomanta), motivoval je dobrodružnou hrou, která působila na jejich fantazii i potřebu prožívat tajemství. Do her vždy vkládal maximum nenápadných, indirektivních výchovných, reedukativních a psychoterapeutických vlivů, přičemž vlastní výchovné působení zůstávalo skryto.*

Snad právě v tom je jedno z tajemství Foglarovy výchovné, převýchovné i psychicky léčebné úspěšnosti u dětí.

Vždy působil nejenom tím, co přímo napsal, ale i tím, co pouze naznačil, napověděl, nenápadně podnítil, vzbudil, čím rozněcoval dětskou fantazii, dětské zájmy, potřeby a motivaci vůbec.

Foglar zastával myšlenku, že výchova je snadná věc, když se jí člověk cele věnuje. Ve svém oddílu... který vedl celých šedesát let, mnoha dětem suploval často insuficientní rodinnou výchovu.

Jeho cílem bylo přivést děti od výchovy k sebevýchově vlastní osobnosti, k její individuální kultivaci, což je velmi moderní pojetí této problematiky v současné pedagogické teorii.“ (1)

5 Průzkum orientace v oblasti znalosti díla, myšlenek a idejí Jaroslava Foglara

5.1 Cíl průzkumu

Svůj průzkum jsem zaměřil na dětské organizace, které jsou organizovány v České radě dětí a mládeže, s cílem zjistit, zda vedoucí pracující v těchto organizacích znají Jaroslava Foglara, resp., zda znají jeho myšlenkový odkaz, zda se pokouší o předávání tohoto odkazu dětem, se kterými pracují a v neposlední řadě také na způsob práce v dané organizaci. Zda se jedná o příležitostné setkávání mladých lidí určitého věku, či zda je činnost v tom kterém oddíle prováděna systematicky, celoročně.

Při svém průzkumu jsem vycházel z předpokladů (hypotéz), že:

1. Dílo Jaroslava Foglara je u dětských oddílů pracujících s dětmi zejména celoročně známé
2. Činnost dětských oddílů, klubů a hnutí je ovlivněna myšlenkami Jaroslava Foglara
3. Ideje a myšlenkový odkaz Jaroslava Foglara najdou své uplatnění i v současném klubovém hnutí.

5.2 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek jsem vybral s ohledem na cíl stanovený pro průzkum. Výběr respondentů byl záměrný s tím, že nebyla předem ověřována ochota ke spolupráci.

Oslovil jsem průřezově dětské kluby, hnutí a organizace, které jsou registrované v České radě dětí a mládeže. Tato zastřešující organizace je v podstatě jediný možný zdroj informací, zda to které občanské sdružení je určeno pro práci s dětmi. Jiný možný zdroj, stránky internetové stránky ministerstva vnitra, resp. evidence ministerstva vnitra neposkytují takto detailní informaci.

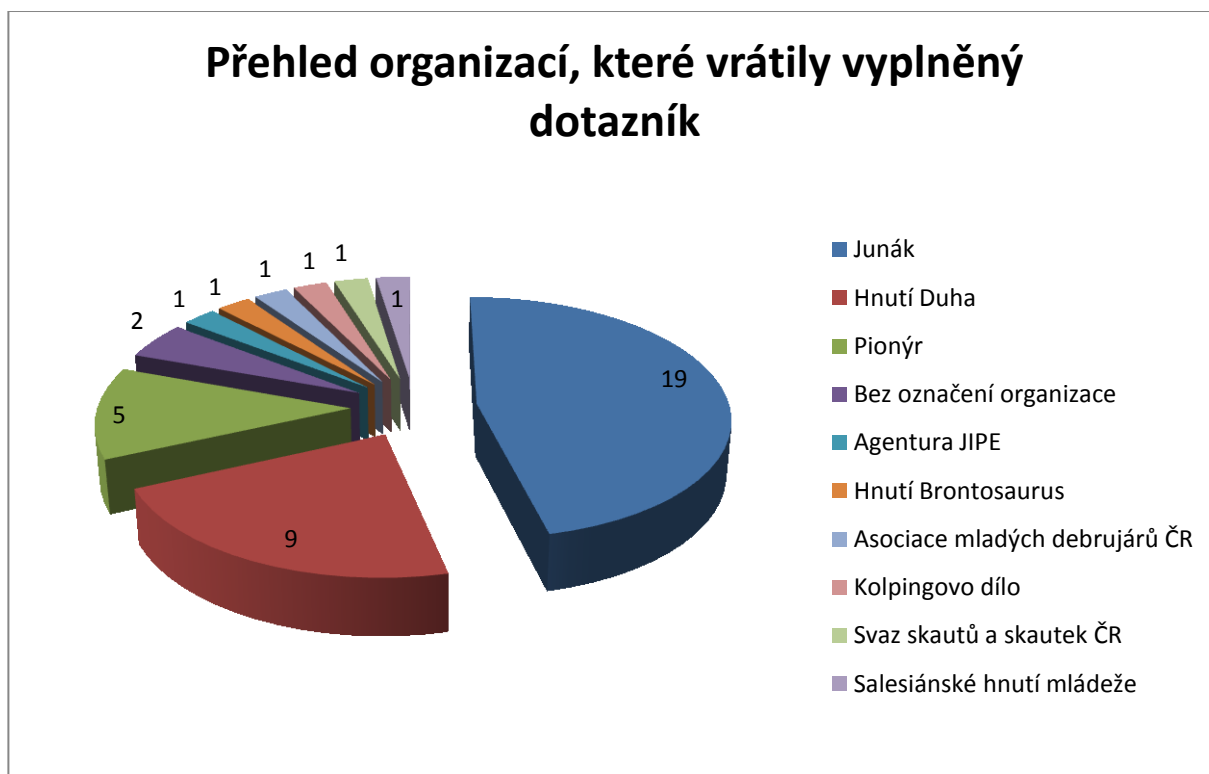
Vzhledem ke stávající legislativě je velmi snadné založit si „dětskou organizaci“. Bližší údaje o této problematice – viz kapitola 3 této práce – Přehled klubů, hnutí a organizací, které

mají registraci. Tím je jakákoliv orientace na poli občanských sdružení velmi nesnadná. Neexistuje obdoba „obchodního rejstříku“ těchto společenských organizací, kde by byl zevrubnější přehled o jejich činnosti, např. v podobě zveřejněných stanov.

Výzkumný vzorek jsem rozdělil na třetiny, kdy dvě třetiny tvořily dvě dominantní dětské organizace v České republice, tedy Junák – svaz skautů a skautek České republiky a Pionýr. Zbývající třetina pak byla rozdělena mezi ostatní dětské organizace s tím, že jsem se pokusil zahrnout i, alespoň pro mne, „exotické“ organizace, jako Lače Čhave, Asociace malých debrujárů České republiky a podobně. Z těchto organizací se, bohužel, vrátil jen jeden dotazník, vyplněný prezidentem Mladých debrujárů České republiky. Z výzkumného vzorku byla záměrně vynechána organizace Sdružení přátel Jaroslava Foglara, neboť se domnívám, že případné odpovědi z tohoto občanského sdružení by mohly postrádat prvek nezaujatosti.

Z dotazníků, které se vrátily, je možné sestavit následující přehled respondentů:

Graf číslo 1

5.3 Metoda průzkumu

Pro svůj průzkum jsem zvolil metodu kvantitativního výzkumu, anketu. Jednalo se o klasický dotazník (viz příloha číslo 2 diplomové práce). Anketa obsahovala položky s faktografickým údajem (věk, postavení v organizaci,...) a také položky, ve kterých měli respondenti vyjádřit svůj vztah k dílu Jaroslava Foglara, znalosti jeho díla, jak o myšlenkovém odkazu Jaroslava Foglara smýšlejí a zda se snaží o uplatnění tohoto odkazu v rámci své práce s dětmi.

Výzkumné otázky byly formulovány jako uzavřené, škálové (nabízely dvě nebo více odpovědí, včetně možnosti „neumím posoudit“; respondent měl zatrhnout odpověď, která korespondovala s jeho názorem), ale i jako polootevřené (např. odpovězte na otázku a pokud odpovíte ano, pak svou odpověď, prosím, rozveďte). Jednalo se například o tyto otázky:

- Inspirovala Vás některá kniha Jaroslava Foglara k organizování vlastní hry pro Váš oddíl?
- Která z idejí, myšlenek,...Jaroslava Foglara Vás oslovila nejvíce?
- Kterou hodnotovou zásadu se snažíte uplatnit ve svém oddíle?
- Má podle Vás hodnotový systém (kamarádství, rytířskost, slušnost,...) prezentovaný Jaroslavem Foglarem smysl v dnešním technicistním světě?

5.4 Analýza výsledků

Na úvod analýzy výsledků získaných mým průzkumem bych zde ocitoval několik odpovědí, které získali autoři knihy Fenomén Foglar – viz přehled bibliografie. Jejich činnost není klasickým výzkumem v sociálních vědách. Zaslali jednu otázku několika známým osobnostem našeho veřejného života a v uvedené publikaci uvedli bez jakékoliv úpravy, bez jakéhokoliv zásahu jejich odpovědi. Otázka, která byla takto rozeslána má velmi blízko k mému průzkumu. Zněla: „Může prvorepublikový Jaroslav Foglar něco nabídnout mládeži v postmoderní době počítačových her?“. V uvedené publikaci je 26 odpovědí. Autoři však neuvádí, kolik osobností svou anketní otázkou oslovili. Z uvedených odpovědí tedy cituji:

„Na to se zeptejte těch postmoderních mladých, co maj počítač. Mně Foglar dal celoživotní odpor k těm ulízaným chlapečkům z Rychlých šípů a úctu k Vontům, jejich vyspělé

demokracii, solidaritě, prostě chtěl jsem být Vont, ne Šíp – a snad se mi to i tak trochu povedlo. Vontové byli opravdoví a fajn, dokud se do toho nezamíchal ten dospělák. Na vaši počest si zítra vezmu do klopky špendlík se žlutou hlavičkou. Ty ti postmoderní nenosí, maminka se bojí, že se píchnou – a oni si zatím píchají postmoderní drogy. Ach jo! Prof. Erazim Kohák.

„Bohužel pouze ironický prototyp uměle perfektního Mirka Dušína. Vladimír Železný, poslanec Evropského parlamentu a předseda strany Nezávislí demokraté.

„Ono je to, domnívám se, ve všech oborech lidské činnosti stejné. To, co fungovalo před 50 či 75 lety, stěží může dobře sloužit dnes. Tím samozřejmě nemíním základní hodnoty, na nichž to hnutí stálo (poctivost, čestnost, kamarádství, touhu po mladistvém dobrodružství, houževnatost, udatnost), ty platí dosud a platily i v 19. století. Avšak rámec a struktura musí být jiné, musí ladit s pozitivy současnosti a energicky dbát na eliminace toho, co se dnes jeví jako ubohé. Spontánně se to nevytvoří, je nevyhnutelně třeba fantazie a entuziazmu „Foglarů 21. století““. Prof. Rudolf Zahradník

„Není mi známo „dítě“ do dvaceti let, které by foglarovskou problematiku dnes prožívalo jako jeho dědové či pradědové. Zajisté takové děti sporadicky existují, ale v populaci budou činit velmi nízké procento. Z jakého důvodu k takovýmto výkyvům ve vkusu ideologickém, literárním, výtvarném, vědeckém atd. dochází, je obecně vzato záhadné a masový „comeback“ zde patří k jevům neobyčejně raritním (jeden z mála případů: markýz de Sade). Doba, kdy řekněme Hegela studenti v masách a s frenetickým nadšením poslouchali, je také ta tam, naopak interes několika málo zájemců o minulost a její specifika si udrží téměř vše. Pouze konjunktura Shakespeara a osob podobného formátu drží kontinuálně po řadu století. Prof. Stanislav Komárek

„Ano, může: ideály, dobrodružství a lásku k přírodě. Tedy vše, co poskytl mně a poté i mým synům“ Prof. Petr Weiss

„I když to tak nevypadá, problémy dospívající mládeže jsou prakticky stále tytéž: najít si své místo ve světě, který byl vytvořen předešlými generacemi. Jaroslav Foglar to dokázal geniálně: mladý člověk má v sobě zakódován nádherný idealismus a touhu po spravedlivém světě, a proto je Foglarovo poselství nadčasové – oslovuje řadu generací, vyrůstajících ve zcela jiných podmínkách než Hoši od Bobří řeky. Je však třeba jít po smyslu Foglarova odkazu, nikoliv po jeho dobových attributech.“ dr. Jiří Grygar

„Počítačové hry jsou pro mladé lidi velice svůdné a stálo by za důkladný psychologický výzkum, které osobnostní vlastnosti zvyšují imunitu vůči nim. Možná by se ukázalo, že jim holdují především takové typy, které by si Foglara stejně nečetly ani bez počítačů. V tom případě by počítač nebyl konkurentem foglarovek. To je ale jenom hypotéza.“ Prof. Jan Keller

„Možná je jen otázkou času, než někoho napadne udělat Rychlé šípy jako computerovou hru. Pravda, asi v ní proti předloze přibude trochu vražd, škracení, Mirek Dušín se zřejmě hodně přiblíží Batmanovi, ale kus Foglara tam zůstane. Přinejmenším ve jménech hlavních postav. Umím si představit i Hochy od Bobří řeky, které ovšem napadnou zuřiví bobři...“ Jan Kraus.

„Nevím, jestli jsem se ke čtení foglarovek dostala náhodou, nebo mi je „náhodou“ podstrčil táta. Jisté je, že jsem už jako devítiletá byla vcelku velkou čtenářkou a jakékoliv čtivo, které mělo víc než jedno pokračování, jsem vítala. V té době jsem tedy doslova hltala mayovky a zamilovala se do knížek Jaroslava Foglara, které tehdy zase chvíli mohly být vydávány. Smysl pro kamarádství, spravedlnost, láska k přírodě, úcta člověka k člověku – to vše jsem do sebe lačně cucala jako houba. A ani mi nevadilo, že to byly klučičí příběhy. Ostatně v té době jsem byla k zastížení hlavně na stromech. Záhadu hlavolamu jsem otevírala přímo s posvátnou úctou, protože ji autor osobně věnoval mému tatínkovi. Znali se. Ta knížka byla hodně „očtená“, dokonce už byla nově a velmi necitlivě svázána do modrého umělohmotného přebalu. Ale kdo by hleděl na to, co je zvenčí, když se uvnitř odehrávala ohromná dobrodružství. V té době jsem vedla modrý život, lovila bobříky a psala romány o holčičích klubech. Každá doba má své hrdiny, Rikitana dnes vytěsnil Harry Potter. Ale aspoň se čte. Myslím, že v tom je nesmírné pozitivum knížek Jaroslava Foglara – přitáhly ve své době ke čtení i nečtenáře. A díky tomu dost možná ovlivnily jejich další životy. Dovedu si svůj život představit bez spousty věcí, ale bez knih a z nich získaných informací a myšlenek rozhodně ne. I díky Vám, pane Foglare. Zora Jandová.

A na závěr si nemohu odpustit odpověď jednoho významného současného politika. Připadá mi přinejmenším úsměvné, jak se odpověď i na tak jednoduchou otázku dá zamotat a zpolitizovat. Stejně tak nechám na posouzení každého čtenáře, zda se jedná o odpověď srozumitelnou, či zda je možné ji posoudit slovy klasika „nevím, zda ve spojení těchto slov není něco neřešitelného (Zdeněk Svěrák ve filmu Nejistá sezóna při pohovoru s povolovací komisí).

„Jaroslav Foglar a jeho literární odkaz je odpovědí a současně dalším rozvíjením nonkonformních společenských hnutí První republiky. Tato novější alternativa sokolské Fügnerovy myšlenky se nejvíce prolnula s oběma socialistickými prezidenty – Masarykem i Benešem. Nikoliv náhodou měla relativně nejbliž k sokolskolegionářskému rozměru Benešovy národně socialistické strany dvacátých a třicátých let až do konce krátkého času třetí republiky (1945 – 1948). Spontánní soudržnost, úcta k individualitě při současné schopnosti plně se integrovat do kolektivu, významné nároky na fyzickou i duchovní kondici, nepřehlédnutelné prvky sociální i paramilitární (připravenost bránit „Republiku československou“) činí ze skautské tradice nejen nosný dějinný odkaz, ale i jednu z nejfundovanějších odpovědí na silící bezhodnotovost a atomizovanou současnou společnost. Skautský prvek se během První republiky prolnul prakticky do celého politického spektra s určitou převahou levých a levostředových hodnotových tendencí. Dotknul se i KSČ (Spartakovi skauti práce Slávy Horníka) i ČSSD (skautské hnutí založeno 1918 jako součást Svazu dělnických tělocvičných jednot, dnes tělovýchovných jednot). Prvky soudržnosti a ideálu souladu obojí krásy jsou i klíčovou součástí současné pragmatiky nejstarší české politické současné strany, základním (dlouhodobým) programem počínaje a hodnotově záměrnou mozaikou komunálních volebních programů konče. Agitačně populární ráz Foglarových výstupů není přitom podle našeho názoru nejen literární pokleslostí, ale naopak programovým silným prvkem jeho literárního odkazu. Paradoxně tedy zálesácký rozměr skautských aktivit i jejich zájmů ve městech je zbavuje plně nebezpečí plynoucího z konzumistického vlivu a včleňuje je znovu do dokumentárního království individuálních schopností podřizovaných službě celku a spoluhájících v dospělosti nejen nenapadnutelnost rodiny a jejího okolí. Z toho, co jsme uvedli, je, myslím, zřejmé, že romantický rozměr skautského přístupu na společná témata romantického života ve zdánlivě volné přírodě nejen nevyvanul, ale naopak je vedle jiných možností příležitostí k zastavování uniformních trendů současné negativní globalizace. Naopak: Je jedním z nejzřejmějších trendů pozitivní globalizace demokratického socialismu. (Při všem, co tu bylo řečeno, si ČSSD v žádném případě na Foglarovu pozůstalost nečiní žádné nepřiměřené nároky.)“ Jiří Paroubek.

A nyní již k samotnému průzkumu a zhodnocení výsledků obsažených v odpovědích jednotlivých respondentů.

Bez většího překvapení byl výsledek věkového složení respondentů. Dotazník byl určen pro respondenty v postavení například vedoucí oddílu, vůdce družinky, skupinový vedoucí,... Cílem bylo, aby odpovídaly osoby, které s dětmi přímo pracují. Tedy nikoliv

činníci, zastávající některou například administrativní, popř. čestnou funkci. Tento záměr se podařilo naplnit, a přestože odpovídaly pouze cílové osoby, jejich věkové rozpětí bylo nejvíce mezi 15 a 40 lety. Zde je graf věkového složení respondentů:

Graf číslo 2:

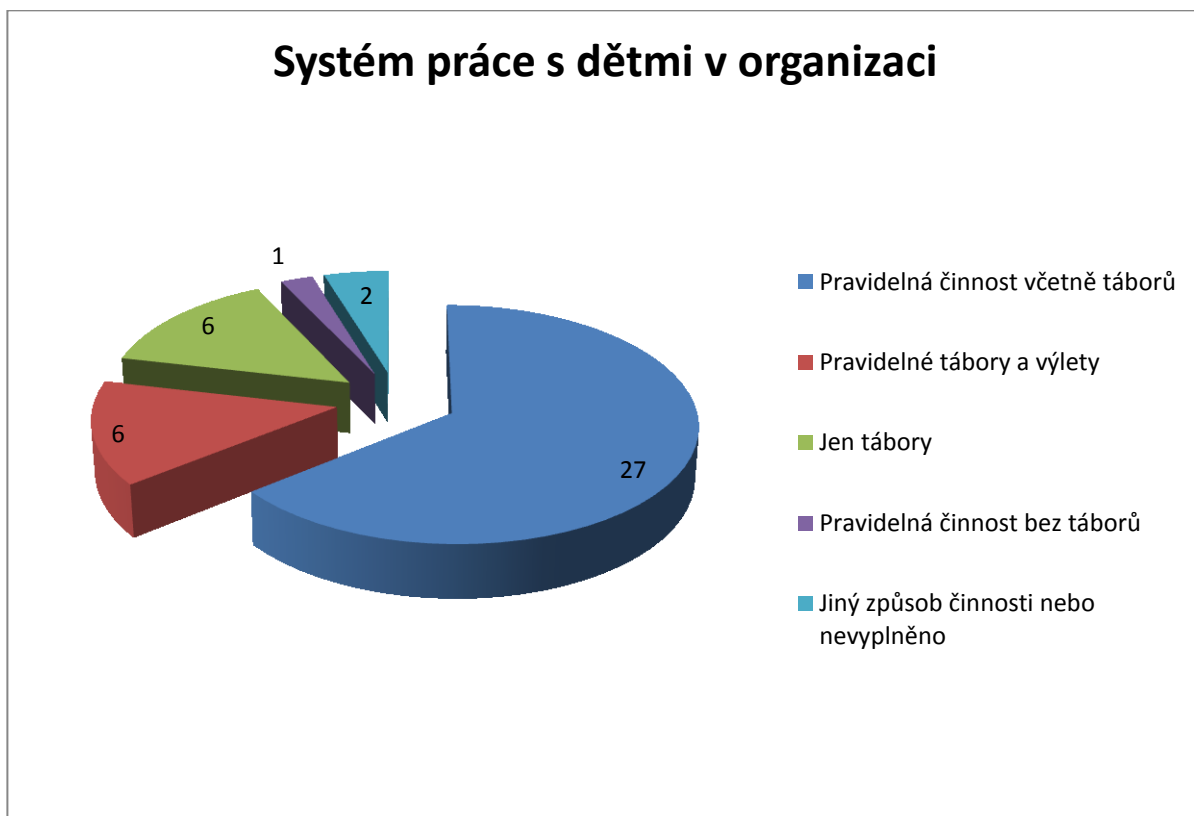
Zejména první uvedená věková kategorie je zajímavá z toho pohledu, že nemohla zažít základy skautské činnosti. Domnívám se, že jejich pohled na celou zkoumanou problematiku bude nejvíce „očištěn“ od osobních zkušeností s komunistickým režimem. Jejich zkušenosti jsou v tomto případě zprostředkované, nejčastěji od rodičů, o čemž také svědčí to, že druhá nejčastější odpověď na otázku „Při jaké příležitosti jste se se jménem Jaroslav Foglar seznámil/a“ byla, že jméno znají od rodičů.

Jedna ze základních premis průzkumu byla, že duchovní odkaz Jaroslava Foglara je mezi dětmi v jejich klubové a oddílové činnosti šířen a uplatňován nejčastěji právě v těch organizacích, které s dětmi pracují pravidelně, celoročně, formou oddílových, resp. družinových schůzek, jejichž činnost vrcholí letním táborem.

Uvedený předpoklad se nepodařilo potvrdit. Na to, zda jsou myšlenky Jaroslava Foglara uplatňovány při práci s dětmi, či nikoliv, neměl systém fungování organizace

jakýkoliv vliv. Podle odpovědí z ankety je, případně není, tento odkaz uplatňován a přenášen na děti bez ohledu na to, zda oddíl pracuje celoročně nebo jen příležitostně, či zda se jedná o organizaci zaměřenou jen na letní tábory.

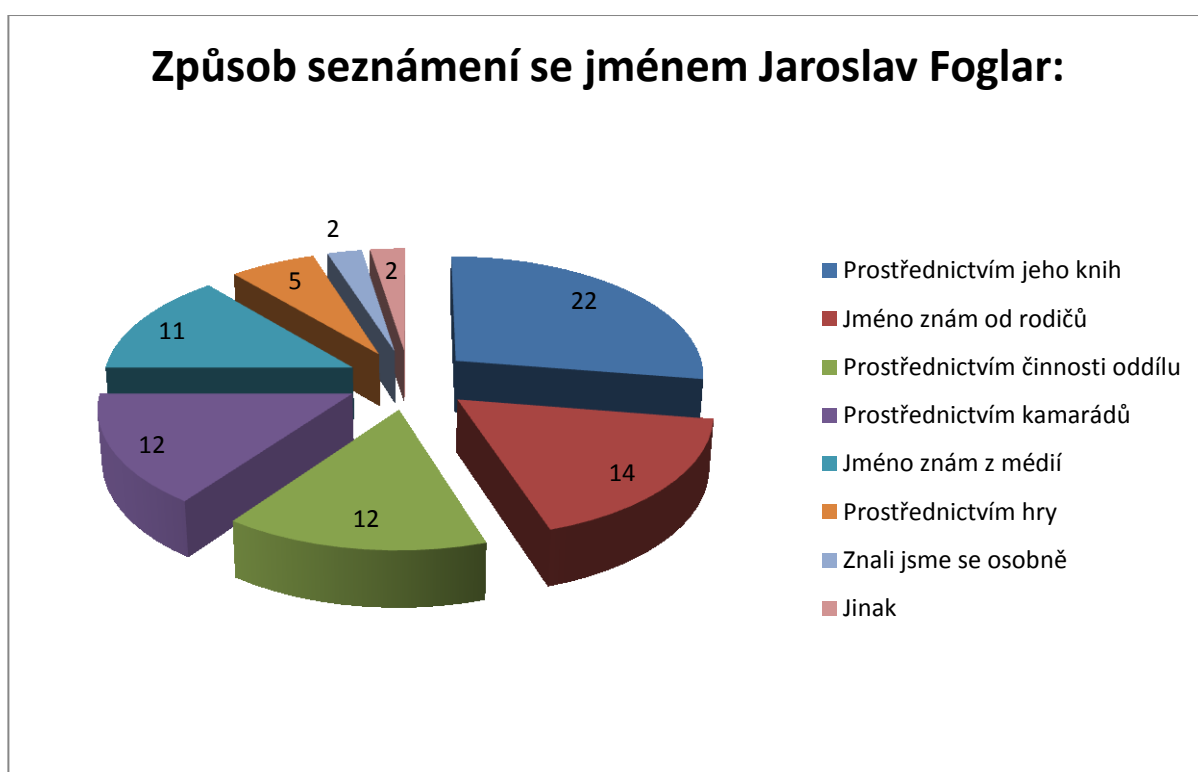
Graf číslo 3:

Opět bez nějakého překvapení dopadla otázka, zda respondent zná jméno Jaroslav Foglar. Všechny 42 respondentů odpovědělo, že ano. Nicméně mnohem zajímavější údaje jsem zjistil při otázce, která již byla „inzerována“ výše, a to, při jaké příležitosti se s tímto jménem se respondent seznámil. Zde jsem předpokládal, že Jaroslav Foglar bude znám zejména coby autor literatury pro mládež, případně, že bude znám prostřednictvím činnosti oddílu, popř. že se respondent setkal s nějakou hrou na „foglarovské“ téma. Tyto předpoklady se ukázaly jako pravdivé jen částečně. Jaroslav Foglar je opravdu nejznámější jako autor knih. Nicméně pouze pět respondentů uvedlo, že se s tímto jménem setkali při nějaké hře. Naopak, spíše pro kompletnost odpovědní škály, jsem zařadil jako jednu z možných odpovědí „znali jsme se osobně“. S překvapením jsem zjistil, že dva respondenti se s Jaroslavem Foglarem znali na této úrovni. Jeden z těchto respondentů pracuje s dětmi v organizaci Duha, druhý uvedl, že jeho organizací je Svaz skautů a skautek ČR (nikoliv Junák). Zde bych si dovolil poznámku,

že je na škodu, pokud se původní Svojsíkův a Baden – Powellův odkaz tříští mezi tolik organizací, které vyrůstají ze stejných kořenů, a jejichž vzájemné vztahy nejsou vždy podle skautských zásad kamarádství. Podle mého to neprospívá ani dětem, neboť tato roztržitost, zejména s tak podobnými názvy, přináší jen zmatek. Avšak opakuji, není předmětem této práce soudit vztahy mezi sdruženími pracujícími s dětmi a není ani mou ambicí takovýto soud vynášet.

Graf číslo 4

Co se týká znalosti díla Jaroslava Foglara, resp., čtenářské oblíbenosti jeho knih, jen čtyři respondenti odpověděli, že žádnou jeho knihu nečetli. Nicméně všichni odpověděli, že znají pojmy „Ježek v kleci“, „Rychlé šípy“ a „Stínadla“ a třicet osm respondentů odpovědělo, že zná pojem „Vont“.

Na okraj bych si dovolil citaci poznámky jednoho respondenta, která mi přišla zajímavá z několika důvodů: „...četl jsem asi jen nějaké úseky, pod vlivem dojmů z rádcovského kurzu, což je už asi tak před deseti lety (respondent zatrhl, že je ve věku 15 – 25 let – poznámka diplomanta), tak si to opravdu nepamatuji. Ještě zde uvedu k otázce „Vážím si Jaroslava Foglara“ (takto formulovaná otázka se v dotazníku nevyskytovala – poznámka diplomanta), že je to dost velký kýčar.“

Z odpovědi je jasné, že se jedná o jednoho z mladých pracovníků z organizace vedené ve stylu Junáka. (Níc méně respondent, přes explicitní dotaz na organizaci ve které působí, neodpověděl.) Pro zmíněnou organizaci svědčí absolvování rádcovského kurzu, neboť funkce rádce družiny je pro Junáka typická. Pokud odhlédnu od subjektivního hodnocení literárních kvalit díla Jaroslava Foglara a od toho, že tato odpověď je jen obtížně statisticky vyhodnotitelná, je právě ta skutečnost, že se tento respondent s tímto jménem setkal na kurzu pořádaném pro ty, kteří s dětmi přímo pracují (rádce je srdcem družinky) velmi zajímavá. Svědčí, mimo jiné, o tom, že Jaroslav Foglar a jeho myšlenkový, literární, ... odkaz je natolik zajímavý a důležitý, že je s ním pracováno systémem „training for trainers“, tedy školení pro vedoucí. To je zcela jistě doklad toho, že tento odkaz je živý, že se s ním určitým způsobem pracuje a zejména, že se předává mladší generaci.

Tato práce si neklade za cíl zjišťovat, které knihy Jaroslava Foglara jsou nejoblíbenější, či nejčtenější u nejširší veřejnosti. V této oblasti byly provedeny jiné výzkumy, kdy data byla sbírána z výpůjčních lístků velkých knihoven. Domnívám se však, že je důležité vědět, zda vůbec a případně jaké knihy četli respondenti mého průzkumu.

Z mého průzkumu vyplynulo, že jen velmi málo respondentů četlo knihu, ve které Jaroslav Foglar dává přímý návod na práci s dětmi (např. Náš oddíl, Kronika Hochů od Bobří řeky, ...). Většina respondentů uvedla „klasické“ Foglarovy knihy jako například Rychlé šípy, Hoši od Bobří řeky – nejčtenější, Stínadla se bouří a Záhada hlavolamu. Zde je zajímavé, že sám Foglar považoval Hochy od Bobří řeky za svoji nejlepší knihu a předpovídal jí největší čtenářský úspěch.

Osm respondentů uvedlo, že četli, nebo si to alespoň troufají říct, celé Foglarovo dílo. Vzhledem k rozsahu Foglarova díla je to jistě výkon velmi slušného čtenáře. Jedna respondentka uvedla celkem zajímavou odpověď, ze které parafrázuji: Nedokážu si vzpomenout na všechny Foglarovy knihy, které jsem četla. Proto jsem si otevřela Wikipedii a zde jsou knihy, které jsem nečetla. Dlužno poznamenat, že těch nepřečtených bylo jen velmi málo.

V oblasti výzkumu čtenářů děl Jaroslava Foglara, bych ještě poukázal na práci, kterou provedli Doc. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D., RNDr. Milan Elfmark, Mgr. Dagmar Sigmundová, Ph.D. a Mgr. Filip Křen, pracovníci fakulty tělesné kultury Univerzity Palackého, Olomouc (dále jen FTK UP Olomouc). Jednalo se o studii, která vznikla za podpory výzkumného záměru ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy s názvem „Pohybová aktivita a

inaktivita obyvatel České republiky v kontextu behaviorálních změn“. Výzkum, který jmenovaní provedli, se jmenoval „Vztah četby knih Jaroslava Foglara a pohybové aktivity“. Veškeré citace o odkazy na uvedený výzkum jsou převzaty z (1).

V úvodu své práce kolektiv autorů uvádí: *„Činnost a dílo Jaroslava Foglara bylo dosud zkoumáno především prizmatem literární vědy a pedagogiky volného času. ...Rádi bychom rozšířili rejstřík reflexí sondou hledající vztahy mezi možným ovlivněním přímého prožívání, konkrétně pak zjišťováním motivačních impulzů získaných četbou pro zdravý životní styl a množství vykonávané pohybové aktivity.“*

Některé výsledky výše uvedeného výzkumu lze využít i pro moji diplomovou práci. Jedná se zejména o to, jakým způsobem ovlivnila četba knih Jaroslava Foglara behaviorální aktivity čtenářů. Například na otázku: „Četba „foglarovek“ mně dodala impuls ke změně“ 54,1 % respondentů odpovědělo, že onen impuls jim byl dodán k „prožívání dobrodružství spolu s dalšími chlapci a děvčaty“, 61,1 % respondentů odpovědělo, že jim tato četba dodala impuls k pobytu v přírodě, 27,8 % respondentů začalo aktivně pomáhat zejména starším lidem, 45,2 % ke konání dobrých skutků. Jen 14,2 % respondentů odpovědělo, že četba knih Jaroslava Foglara nemělo žádný vliv na jejich dosavadní životní styl.

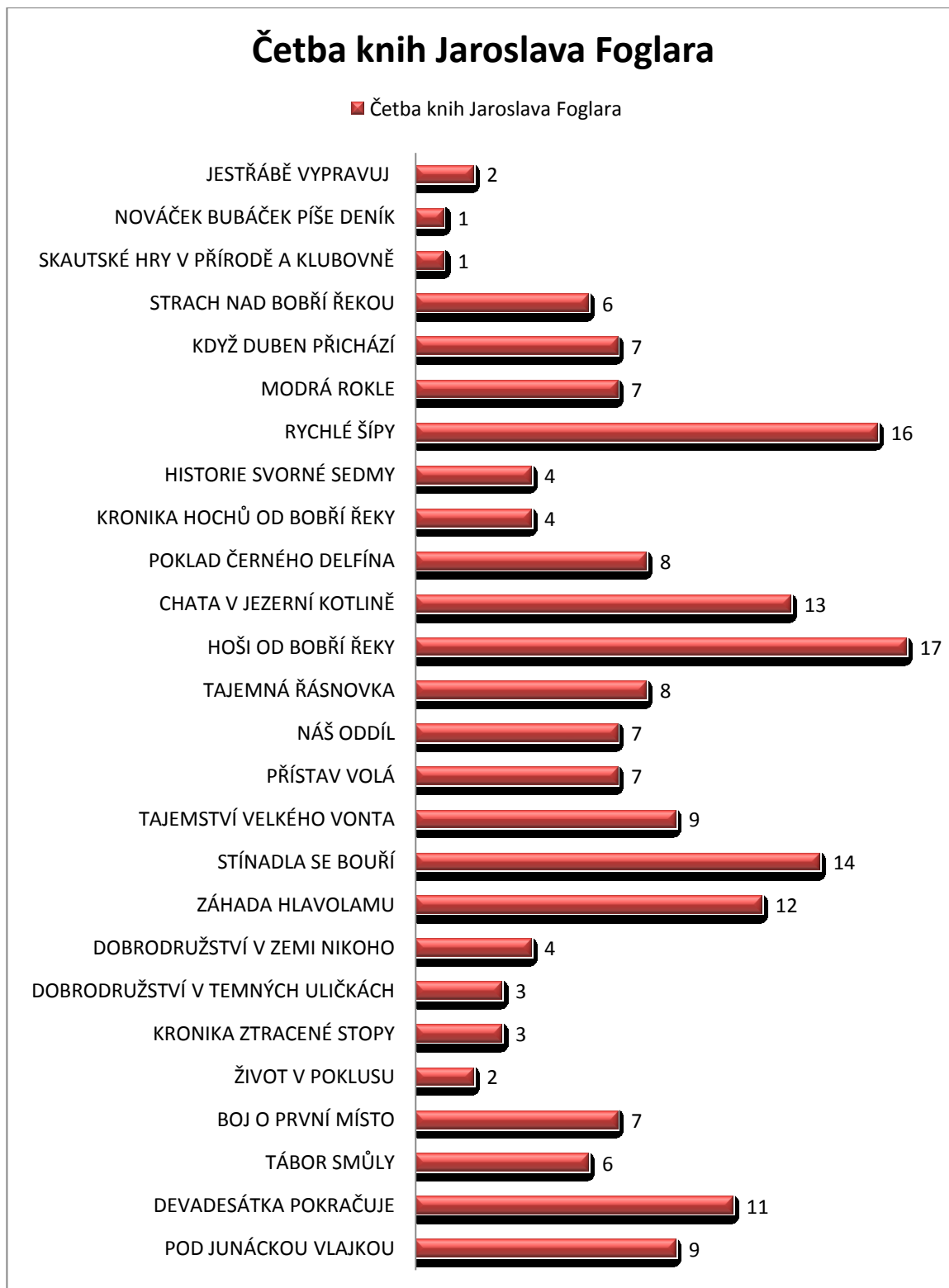
Jako nejsilněji motivující uvedli respondenti Modrý život (13,8 % odpovědí), lov bobříků (12,5 % odpovědí) a příhody Rychlých šípů (8,9 % odpovědí).

Jen pro srovnání, v mém průzkumu se kniha Přístav volá (původně Modrý život Jiřího Dražana) objevila pouze v sedmi odpovědích (bez započítání těch respondentů, kteří uvedli, že četli celé Foglarovo dílo).

Za velmi zajímavý výsledek ve výzkumu pracovníků FTK UP Olomouc, považuji údaj o tom, „Jak dlouho toto ovlivnění trvalo“. 22,5 % respondentů odpovědělo, že pouze po dobu četby knih a 39,7 % respondentů uvedlo, že po dobu dětství a dospívání. Alespoň pro mě byl překvapivý údaj, že 27,7 % respondentů bylo četbou Jaroslava Foglara ovlivněno celoživotně. Domnívám se, že se jedná o velmi vysoké číslo a svědčí o tom, jak silný vliv má dílo Jaroslava Foglara bez ohledu na to, v jakém směru k ovlivnění došlo. Pro srovnání, z mého výzkumu vyplynulo, že 84,2 % procenta respondentů četlo dílo Jaroslava Foglara ve věku 7 – 19 let a 10,5 % čte tyto knihy stále. Pokud bychom v této oblasti sloučili oba výzkumy, pak by bylo možné konstatovat, že velké procento čtenářů je celoživotně ovlivněno dílem Jaroslava Foglara a to již od svého mladého věku. Další, velmi pozitivní, zjištění.

Následující graf je souhrnem knih, které uvedli respondenti mého výzkumu, že je v daném věku přečetli.

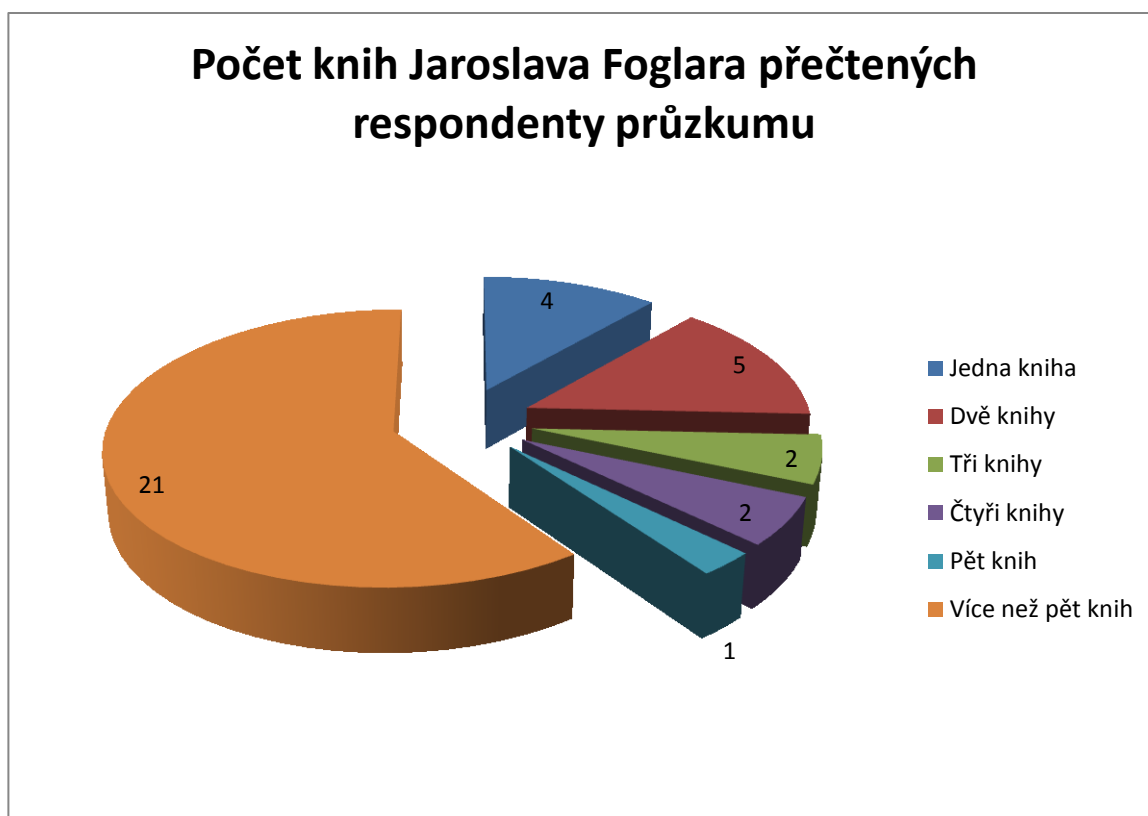
Graf číslo 5:

Domnívám se, že tohle je pravé místo na napravení jednoho velmi častého omylu. Jaroslav Foglar je autorem mnoha knih. Nicméně „Rychlé šípy“ mezi knihy počítat nelze. Dílo s názvem „Rychlé šípy“ vždycky byl jen a jen komiks. Tento omyl, jakkoliv je častý, je i zcela jistě pochopitelný, neboť dobrodružství pětice chlapců ze stejnojmenného klubu se objevují v trilogii „Záhada hlavolamu“, „Stínadla se bouří“ a „Tajemství Velkého Vonta“. Tato nepřesnost je o to více pochopitelná, že komiks Rychlé šípy několikrát vyšel ve svázané podobě, nicméně přesto, stále se jedná o komiks, sice kompletně vyvázaný, ale nikoliv o knihu. Poslední takto vydaná kompletní dobrodružství chlapeckého klubu (celkem 315 komiksů) vyšlo v nakladatelství Olympia v roce 2009, jako třetí dotisk třetího vydání.

Celých 90,5 % respondentů odpovědělo, že četlo alespoň jednu knihu Jaroslava Foglara. Jen pro kompletnost dat ohledně čtenářské oblíbenosti knih Jaroslava Foglara uvádím následující graf, ve kterém je uveden počet knih, které jednotliví respondenti přečetli:

Graf číslo 6

V celonárodní anketě o nejoblíbenější knihu českých čtenářů pořádané Českou televizí s názvem „Kniha mého srdce“ volilo celkem 322 866 čtenářů. Kniha „Rychlé šípy“ od Jaroslava Foglara se celkově umístila na jedenáctém místě a svůj hlas jí odevzdalo 9 721 čtenářů. Z českých autorů pak Jaroslav Foglar obsadil čtvrté místo. I tenhle výsledek svědčí o oblíbenosti Jaroslava Foglara jako autora knih.

„...I zadupali koně divocí po trávě nad hrobem mým a zaržáli píseň života a svobody a ze spánku mého věčného mne tak probudili. A vstal jsem, užaslý nad světem novým, vzduch silný a plný vůně lesů, vod a trávy do sebe jsem vdýchl a podíval se tam, kam jsem z kamene obětního před několika stoletími bez hlavy spadl. Mrtvý a v prach obrácený ležel tam kněz Tucezel se svými pochopy, kteří mne usmrtili, býlí jim z očních důlků rostlo a kořeny proplétaly jejich kostry a v puklých lebkách jim vítr harašil. A nebe hořelo požárem západu jak tehdy v každý večer v těch slavných dobách a voda zpívala jako dříve, a já byl zase silný a mladý a krev tepala ve mně píseň životů odvěkých. Takové bylo mé zmrtvýchvstání!“ (3)

Takovými to vzletnými slovy popsal Jaroslav Foglar úvodní řádky k dlouhodobé hře nesoucí název „Alvarez“, s přídomkem „...potřebuje jen statečné a silné“. Jak již bylo uvedeno výše, právě dlouhodobé hry jsou jedním z velkých přínosů Jaroslava Foglara dnešní pedagogice. V době, kdy dlouhodobé hry vlastně neexistovaly, přišel Foglar s geniálním nápadem. Na každé oddílové schůzce Dvojky bylo běžné, že se soutěžilo v nejrůznějších disciplínách, které byly bodované. (Foglar ve Dvojce bodoval veškerou činnost – opět jedna z věcí, které sice nejsou jeho vynálezem, ale tím, jak Foglar dovedl systém bodování téměř k dokonalosti, značným způsobem inspiroval činnost snad ve všech dětských oddílech.) A stejně tak bylo běžné, že člen oddílu, který v té které činnosti dosáhl nejvíce bodů, dostával od Foglara diplom. Jenže na jaře roku 1942 (přesněji 8. března) přišel Foglar s něčím dalším. Kromě běžných diplomů (nutno podotknout, že slovo „běžných“ je poněkud zavádějící, neboť všechny takto rozdávané diplomy byly originály z rukou Jaroslava Foglara a nejen v jeho oddíle se těšily obrovské sběratelské hodnotě) rozdával také „jakési podivné kartičky“. „Běžný diplom“ dostalo 18 chlapců, ale jen deset z nich dostalo i onu kartičku. Ve starém slohu na nich byl vyveden následující text: „...a toho dne, kdy západ byl nejkrvavější, my k řece Tuehtaclan dorazili, aniž bychom tušili, že životy naše jen na vlásku drží!“ Na kartičce byl také obrázek řeky v záři oranžového slunce a dole na okraji slibný text: „Alvarez přijde“ (3)

Tím začala vlastně první dlouhodobá hra v dějinách dětských klubů a hnutí na našem území.

Kartičky slavily obrovský úspěch a tím, že je Foglar nijak nevysvětlil, neuvěřitelným způsobem podnítil zvědavost svých chlapců. Další a další kartičky, vždy však ve velmi omezeném počtu, rozdával na dalších oddílových výpravách. Každá jejich sada byla jiná. Avšak každá obsahovala tajemný odkaz na ještě tajemnějšího Alvaréze. Foglar vydržel napínat členy svého oddílu až do letního tábora. Jak sám uvádí: „*Zájem a zvědavost hochů stoupala od neděle k neděli až k nemožnosti. Mne samotného to překvapovalo!*“ (3)

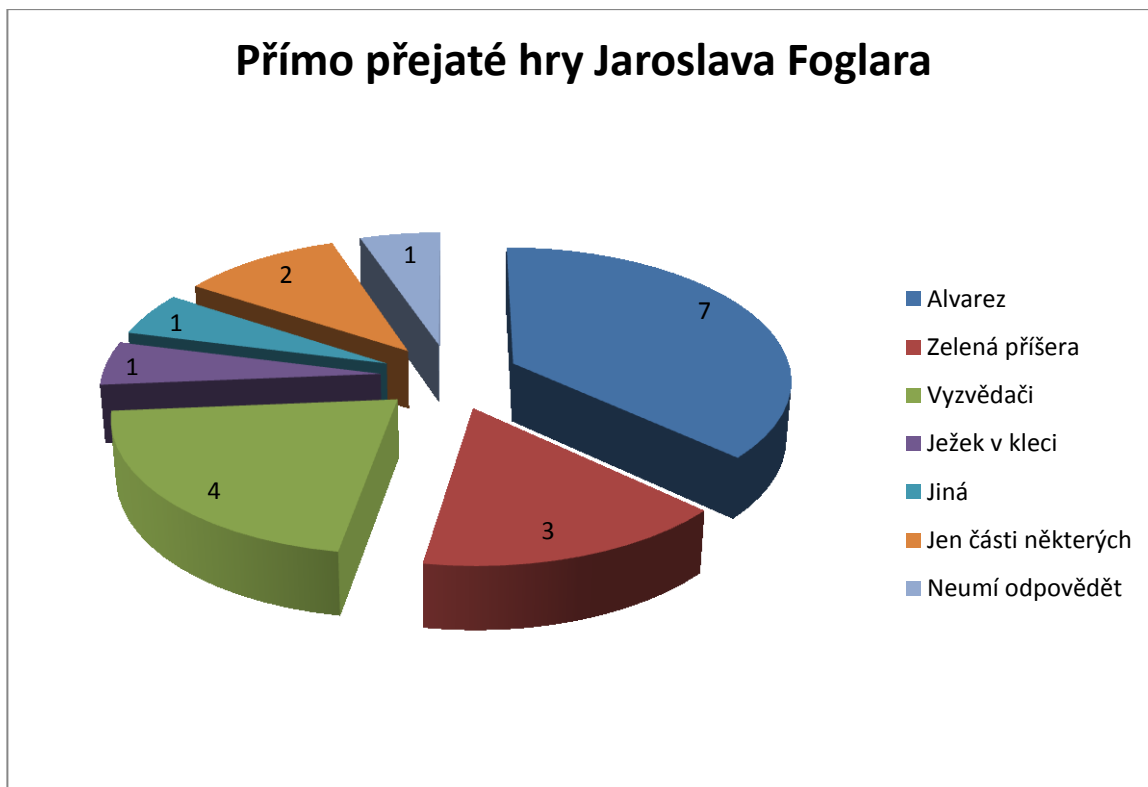
Právě touha po tajemnu, dobrodružství a přirozená zvědavost byly chlapecké vlastnosti, se kterými Foglar dokázal skvěle pracovat.

Celá hra měla podle Foglara jeden hlavní cíl. Odvést pozornost chlapců od každodenních útrap, které je v roce 1942, uprostřed okupace, obklopovaly. O tom, že se mu to mistrně podařilo, svědčí tehdejší zápis v oddílové kronice: „*Kronikář pod první z později nalepených kartonků v kronice připsal: „Alvarez slibuje podnik pro silné nervy. Bojíme se, ale těšíme se!*“ (3).

Úspěch této první dlouhodobé hry velmi brzy překročil hranice Dvojky. Další a další skautské oddíly hrály Alvaréze na svých táborech ať už v přesné, Foglarově podobě, nebo v nejrůznějších upravených variantách. Také Foglarova Dvojka nezůstala jen u této jediné. Každý rok pak následovaly další celoroční hry, které začínaly na jarních schůzkách a zpravidla vrcholily na letních táborech. Jednalo se například o Zlaté údolí, Výpravu na Yucatan, Stavbu kanadské pacifické železnice, Lov na ještěra Revinoko, Ostrov šesti pokladů, Znovu do říše Montezumovy, Poklad Černého delfína,...

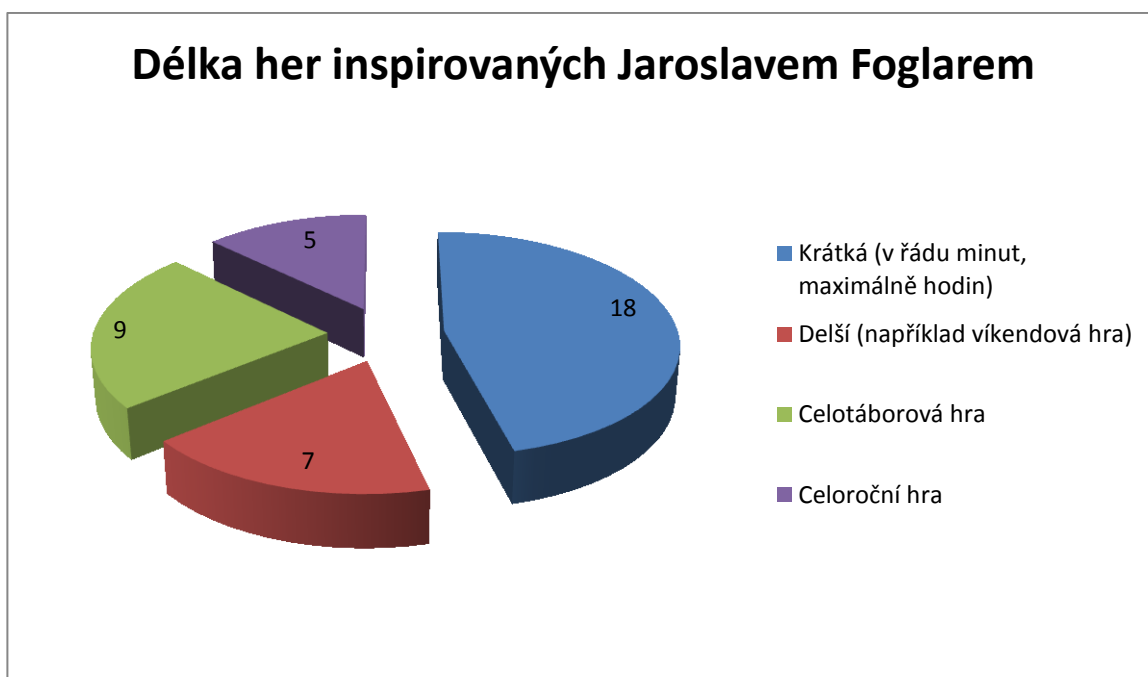
Následující graf ukazuje, kolik respondentů mého průzkumu odpovědělo, že některou Foglarovu hru přímo přejalo pro svůj oddíl:

Graf číslo 7

Dva respondenti odpověděli, že pro svůj oddíl přejali hru Alvarez, přesto, že nečetli žádnou knihu od Jaroslava Foglara. Nicméně mnohem zajímavější údaj je, že 66,7 % respondentů uvedlo, že se knihami Jaroslava Foglara nechalo inspirovat k zorganizování vlastní hry pro svůj oddíl. Přičemž v téměř 54 % se jednalo o hru dlouhodobější, kdy její hraní bylo v rádech týdnů, resp. se jednalo o hru táborovou, popřípadě celoroční. Téměř 93 % respondentů rovněž uvedlo, že se hra líbila a setkala se s velmi pozitivním ohlasem.

Graf číslo 8

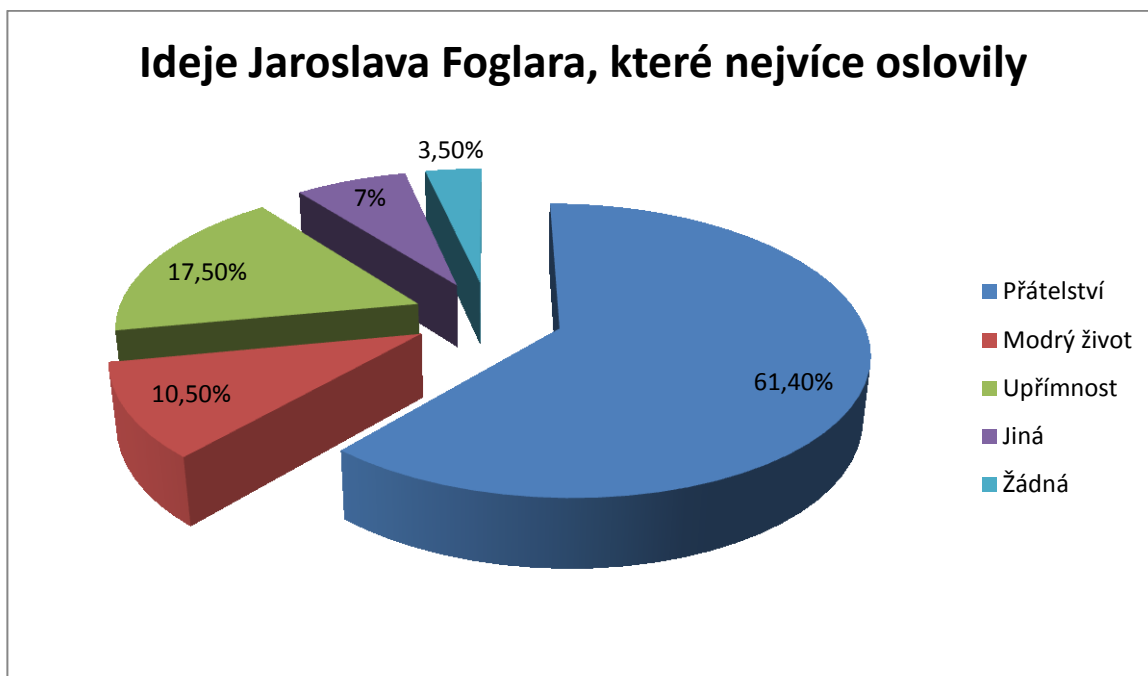

Tato část otázek z mého průzkumu se již konkrétně týkala toho, čím Jaroslav Foglar ovlivnil respondenty, případně zda vůbec a dále také toho, jestli se respondenti snaží uplatnit tento myšlenkový aparát v praktické činnosti svého oddílu. Jestli se respondenti domnívají, že tento duchovní odkaz najde své uplatnění v současném světě, popř. zda je pro respondenty ideový odkaz Jaroslava Foglara inspirací.

První otázka této části průzkumu se týkala ideového odkazu Jaroslava Foglara. Konkrétně, která z idejí, myšlenek,... Jaroslava Foglara Vás oslovila nejvíce? Jen 3,5 % respondentů odpovědělo, že je duchovní odkaz pana Foglara nijak neoslovil, či neovlivnil.

Následující graf ukazuje, čím konkrétně se respondenti cítili osloveni.

Graf číslo 9

Přes skutečnost, že ne každý respondent si nějakým způsobem váží osobnosti Jaroslava Foglara, snaží se **všichni** ve svém oddíle nějakou jeho hodnotovou zásadu uplatnit.

Otázka zněla „Kterou hodnotovou zásadu se snažíte uplatnit ve Vašem oddíle“. Byla nabídnuta škála tří možností, doplněná o kolonku „jiná“. Jak se ukázalo, nabídnutá odpovědní škála byla velmi úzká a 22 % respondentů zvolila jak některou nabídnutou eventualitu, tak onu „únikovou“ možnost přestože, pokud se pro tuto možnost rozhodli, byli respondenti vyzváni, ať doplní zásady podle vlastního uvážení. Takto doplněných zásad se objevilo celkem 24, přičemž některé z nich se opakovaly.

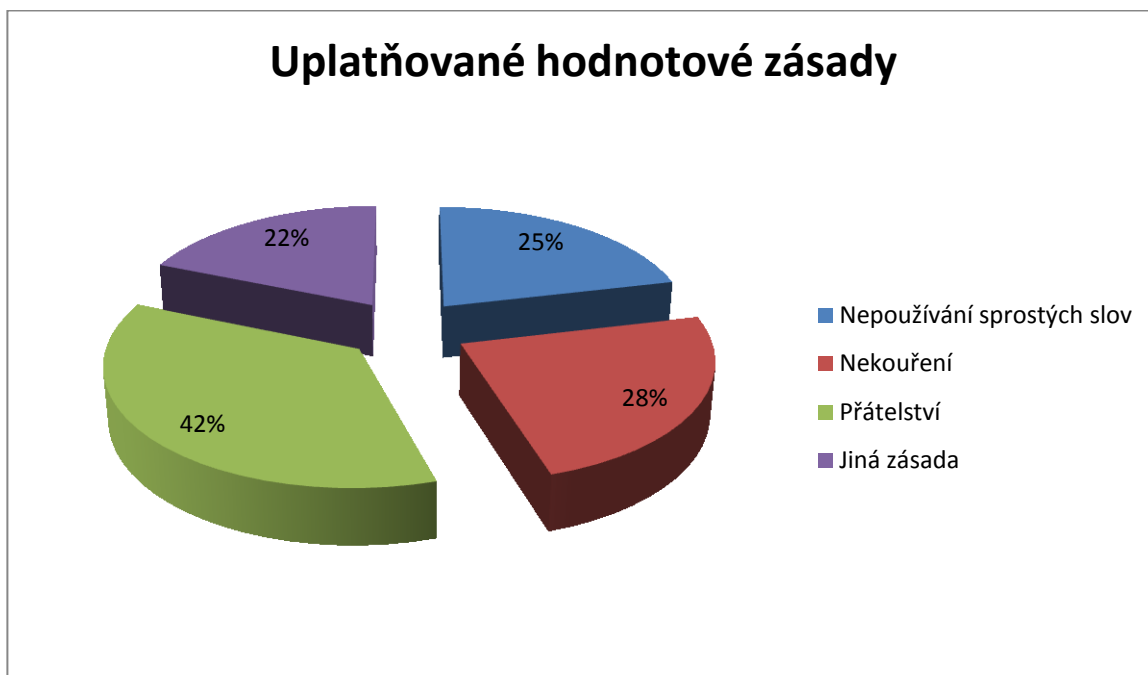
Mezi nejčastěji doplněné zásady, o jejichž uplatňování se snaží při práci ve svých oddílech, patřily: „zodpovědnost“, „ohleduplnost“, „pravdomluvnost“, „upřímnost“ a „slušnost“.

Mezi poněkud kuriózní doplněné zásady se dá zařadit „nebýt totální lemra“ (přestože jsem se snažil, nepodařilo se mi přesně zjistit význam onoho slova „lemra“).

Mezi poněkud obtížně zařaditelné zásady díky jejich vágní formulaci patří dle mého názoru např. „uplatnění principu skautské metody v plném rozsahu“ či „naplnění hodnoty skautingu“, popř. „bratrství“.

Následující graf znázorňuje rozložení daných zásad, o jejichž uplatnění se respondenti snaží ve svých oddílech:

Graf číslo 10

Následující anketní položka byla zaměřena na to, jestli má, dle názoru respondentů, hodnotový systém prezentovaný Jaroslavem Foglarem smysl v dnešním technicistním světě. Položka byla formulovaná jako uzavřená, s možnostmi „ano“, „ne“, „neumím posoudit“.

Přestože jeden z respondentů v předchozích otázkách uvedl, že se v rámci svého oddílu snaží o uplatnění foglarovské zásady „kamarádství“, zvolil možnost „ne“, tedy že se nedomnívá, že to má nějaký smysl.

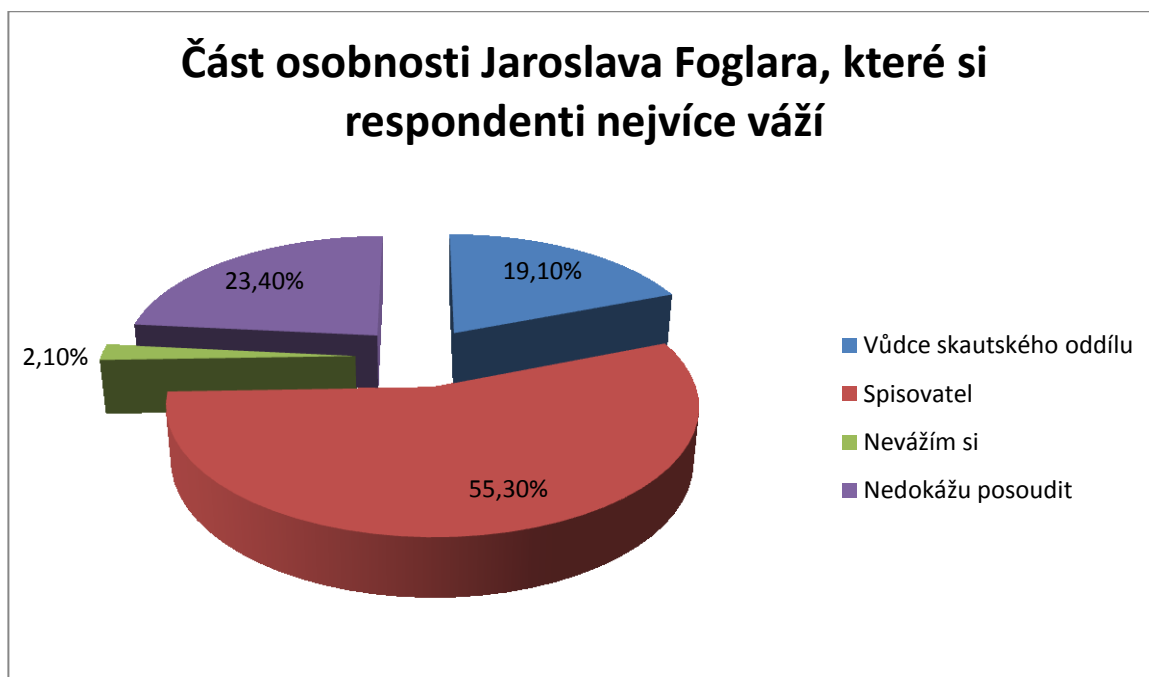
92,8 % respondentů se domnívá, že kamarádství, rytířkost, slušnost,... tedy hodnotový systém prezentovaný jak v díle, tak samotným životem Jaroslava Foglara má smysl i v dnešním technicistním světě.

Na otázku, zda je pro respondenty duchovní odkaz Jaroslava Foglara inspirací pro práci s dětmi odpovědělo 76,2 % respondentů kladně a jen 7,2 % odpovědělo, že tomu tak není.

Jaroslav Foglar je jistě velmi košatou osobností. Byl to nejen skaut a skautský vůdce, ale také spisovatel, který bezesporu ovlivnil nejednu generaci mladých lidí.

Následující graf ukazuje rozložení toho, které části osobnosti Jaroslava Foglara si respondenti váží nejvíce.

Graf číslo 11

Téměř 75 % respondentů uvedlo, že si některé části osobnosti Jaroslava Foglara váží. Vzhledem k věkovému složení respondentů, kdy jejich převážnou část tvořili lidé do 40 let věku, se dle mého názoru jedná o velmi vypovídající údaj. Nemůže jít o nějakou nostalgii či stesk po dobách dávno minulých, kdy byl skauting považován za protistátní činnost, případně ještě dávnějších, kdy bylo celé skautské hnutí na vzestupu a skautská uniforma se dala nosit bez toho, aby vyvolávala pobavené úsměvy u kolemjdoucích. Jaroslav Foglar bezesporu byl a patrně navždy zůstane jedním ze symbolů tohoto hnutí. A to dokonce i dnes, kdy slovo Skaut má lehce pejorativní příchut'.

Poslední otázka výzkumu, která zněla na první pohled velmi prostě: „Četl/a jste někdy knihu o životě či díle Jaroslava Foglara“, přinesla, alespoň pro mne, lehce překvapivý výsledek.

Přestože si téměř $\frac{3}{4}$ respondentů Jaroslava Foglara váží, přestože se všichni snaží o uplatnění některých jeho myšlenek v rámci činnosti svého oddílu, jen „pouhých“ 28,6 % si o

jeho díle či životě dokázalo něco přečíst. Domníval jsem se, že pokud mám k někomu obdiv, či je pro mě některá osobnost inspirativní, budu se o tom člověku snažit dozvědět co možná nejvíce. Avšak 69 % respondentů odpovědělo, že o Jaroslavu Foglarovi nic nečetli. O to víc zarážejícím faktem to je zejména z toho důvodu, že o Jaroslavu Foglarovi bylo napsáno poměrně hodně prací, včetně několika samostatných monografií. Je sice pravdou, že pravděpodobně nejlépe a nejkompaktněji napsaná kniha na toto téma, „Stoletý hoch od Bobří řeky“, která byla připravená k stému výročí narození Jaroslava Foglara, byla vydána jen v nákladu cca 500 kusů, které byly rozebrány v řádu dnů, a vydavatel přes nepopiratelný úspěch knihy neuvažuje o jejím dotisku (proto není jedním z informačních zdrojů této diplomové práce), ale je dostatek dalších knih, jejichž přečtení lze jen a jen doporučit. Zejména těm, kteří si berou osobnost Jaroslava Foglara za svoji inspiraci.

5.5 Verifikace hypotéz v závislosti na výsledcích průzkumu

Domnívám se, že by bylo vhodné, dříve než se budu zabývat vyhodnocením stanovených hypotéz, zhodnotit způsob provedení průzkumu jako takového. Pokusit se definovat případné chyby, kterých jsem se dopustil ať už při tvorbě dotazníku, tak při následné práci s ním a také nastínit možné další směry případného výzkumu v této oblasti.

Co se týká výběru vzorků respondentů, jednalo se o záměrný výběr a tento způsob bych neměnil. Pro záměrný výběr jsem se rozhodl, protože jen takto vybraní respondenti mohli podat informaci o způsobu práce v té které dětské organizaci a také o tom, zda se při ní uplatní případný vliv duchovního odkazu Jaroslava Foglara.

Zastoupení jednotlivých organizací, které jsem s dotazníkem oslovil, bych také neměnil. Poměr rozeslaných dotazníků mezi jednotlivé organizace přibližně odpovídá tomu, jak širokou mají členskou základnu. Byť, vzhledem k tomu, že jsem dotazník rozesílal pomocí e-mailu, postupně došlo ke zkreslení tohoto poměru. Zejména sdružení Duha zafungovalo, alespoň pro mne, překvapivým způsobem. Dotazník jsem zaslal vedení, které jej zřejmě rozeslalo dál svým jednotlivým zastoupením. Díky tomu, jsem z této organizace obdržel takový počet vyplněných dotazníků, který rozhodně neodpovídá jejich poměru členské základny, např. vůči organizaci Pionýr.

Co se týká dotazníku samotného, tam jsem si při zpracování odpovědí uvědomil některé nedostatky. Jednak to bylo již výše popsané zkrácení poměru vrácených dotazníků vůči šíři členské základny.

Dále bych pak poněkud jinak přistupoval k samotné výzkumné metodě. Rozeslání dotazníků je jistě nejsnazší cesta, jak se nějakých dat dobrat, nicméně nyní už vím, že to není cesta jediná a dokonce ani nejlepší. Zejména v případech, kdy je jasné, že se bude zpracovávat jen relativně malý počet dotazníků, bylo by zřejmě vhodnější je osobně předat s patřičným vysvětlením toho, jakým způsobem s dotazníkem nakládat.

Přestože byl dotazník ve svém záhlaví opatřen stručným návodem na jeho vyplnění, jen velmi málo respondentů jej dodrželo zejména v tom bodě, kdy jsem je žádal, aby více možností zatrhávali jen tam, kde k tomu budou vysloveně vyzváni. Tomuto by bylo možné zabránit buď osobním vysvětlením, resp. zdůrazněním tohoto požadavku, ale ještě lepší řešení by bylo zabezpečit technicky dotazník tak, aby se tato možnost zcela vyloučila. (Rozeslaný dotazník byl technicky zabezpečen pouze tak, že nebylo možné vepisovat volný text mimo otevřené otázky a nebylo možné měnit otázky.)

Dále se domnívám, že minimálně za zvážení by stálo vytvoření dvou dotazníků. Jeden pro vedoucí pracovníky, tak jak tomu bylo při průzkumu v této práci, a druhý přímo pro členy oddílů, tedy pro děti. Dala by se tak přímo na dětech ověřit některá tvrzení respondentů, zejména o tom, že se snaží o uplatnění některých zásad hláсанých, resp. propagovaných, Jaroslavem Foglarem. Pro tyto účely by již byla samotná dotazníková metoda poněkud nedostačující. Bylo vhodné se zde pokusit o kombinaci kvantitativní, tedy dotazníkové metody, s kvalitativní metodou, nejlépe rozhovorem. Ať už řízeným nebo volným. Při použití této kombinace metod by bylo možné nejlépe si ověřit hypotézy o tom, zda má Foglarovo dílo co nabídnout i současné technicistní mládeži, zda se nejedná jen o časem překonanou nostalgii, která nemá pro současnou mladou generaci žádnou, nebo jen velmi malou hodnotu.

Dalším možným směrem případného výzkumu by pak mohla například srovnávací studie. Bylo by možné provést srovnání například toho, do jaké míry jsou s dílem Jaroslava Foglara seznámeny děti například s určitým sociálním znevýhodněním či děti, resp. mládež, která prošla některým z výchovných ústavů ve srovnání s „běžnou“ vrstevnickou generací.

PhDr. Jan Jirásek provedl určitou „reflexi tvorby Jaroslava Foglara u odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody“. Avšak jak sám autor uvádí, záměrně svou práci pojmenoval jako reflexe, neboť se nejednalo o klasický sociologický výzkum *lege artis*. I toto by mohla být případná další oblast zkoumání „fenoménu Foglar“.

Myslím, že přímé pozorování, případně jiné než výše uvedené metody kvalitativního výzkumu, by při tomto tématu diplomové práce svoje uplatnění nacházely jen velmi obtížně. Snad jedině v tom případě, pokud by se sledoval přímý způsob aplikace her buď převzatých, nebo inspirovaných Jaroslavem Foglarem.

A nyní k samotným výsledkům výzkumu, resp. k tomu, zda se stanovené hypotézy potvrdily či vyvrátily.

1. Hypotéza – „Domnívám se, že je dílo Jaroslava Foglara více známé u dětských oddílů pracujících s dětmi celoročně, než u organizací, které s dětmi pracují jen formou dětských táborů či ad hoc setkání“.

Tuto hypotézu se potvrdit nepodařilo. Dílo Jaroslava Foglara je natolik známé a rozšířené, že není žádný rozdíl v tom, jestli je tato znalostní oblast zkoumána např. ve skautských oddílech, či v organizaci Duha, která se specializuje zejména na pořádání letních táborů. Všichni respondenti, bez ohledu na to, z jaké organizace byli, potvrdili, že je jim dílo tohoto literárního autora známé. Domnívám se, že je možné říci, že k tomuto výsledku přispěl zejména sám Jaroslav Foglar. Je zjevné, že jeho duchovní odkaz jde napříč všemi typy dětských organizací bez ohledu na to, k jakým kořenům se hlásí. Platnost myšlenek o odpovědnosti, kamarádství a úctě tak nachází své místo i u relativně komerčních sdružení, specializujících se jen na větší akce typu letní tábory. Jedná se o myšlenky, které jsou blízké mladým lidem, a domnívám se, že by se za to leckdo může stydět a navenek dávat ostentativně najevo své „frajerství“, většina mladých lidí v nich vidí jakýsi etalon mravních norem. Rychlé šípy budou přímým vzorem asi jen pro málokoho. Na druhou stranu by však asi jen málokdo chtěl být členem Bratrstva kočičí pracky. Foglarovy postavy jsou černobílé, zpravidla velmi přímočaře vyjadřující své postoje. O to snadněji se tak mohou stát prizmatem, jehož prostřednictvím mohou mladí lidé posuzovat svět kolem sebe. A ještě jeden velmi důležitý prvek obsahují hlavní foglarovy postavy. Prvek odpouštění a pomoci. Není nutné být Mirkem Dušínem za všech okolností. Ale je důležité vědět co je dobré a co špatné a podle toho se snažit jednat. Děti se chtějí podobat svým vzorům. A je jedno, zda se jedná o rytíře v lesklé zbroji, mocného čaroděje nebo chlapce, kteří se jako rytíři chovají. Jde o to,

aby mladá generace měla tyto vzory a jak z mého výzkumu vyplynulo, Jaroslav Foglar předešel celou plejádu takovýchto vzorů.

Z mého osobního pohledu je velmi dobře, že i relativně mladí respondenti znají Jaroslava Foglara a to dokonce nejen jako autora literatury pro mládež, byť se pochopitelně jedná o nejnámější část Foglarovy osobnosti. Přestože byl Jaroslav Foglar na sklonku svého života či brzy po smrti předmětem nejrůznějších tahanic (ať už šlo o spory týkající se dědictví, či o jeho údajnou spolupráci se státní bezpečností), které byly široce medializované, jen 13,7 % respondentů uvedlo, že toto jméno zná z médií. Další pozitivní zjištění, že odkaz Jaroslava Foglara nepošpinily ani tyto záležitosti.

2. Hypotéza – „Domnívám se, že činnost dětských oddílů pracujících s dětmi celoročně, je ovlivněna myšlenkami Jaroslava Foglara“.

Tato hypotéza se beze zbytku ověřila. Pokud tedy pominu tu skutečnost, kterou jsem se zabýval u předchozí hypotézy. Není totiž rozdílu v tom, zda se jedná o občanské sdružení, které s dětmi pracuje celoročně či jen nárazově. Všichni respondenti, kteří mi vrátili vyplněné dotazníky, označili tu skutečnost, že jsou určitým způsobem Jaroslavem Foglarem ovlivněni. Až na jednu, se jednalo o reakce pozitivní. Jedná se o onu negativní reakci, která je uvedena výše a zmiňuje Jaroslava Foglara jako „kýčaře“. I tento respondent však v jiných odpovědích uvedl, že nejenže zná jméno Jaroslava Foglara, ale také je jím ovlivněn. Byť zřejmě negativně. Přesto se ve svém oddíle tento respondent snaží o uplatnění zásad hlásaných Jaroslavem Foglarem. Jak jsem již psal výše, na této odpovědi mi přijde dobré také to, že se uvedený respondent seznámil s tímto autorem na „vůdcovském“ školení.

S určitou mírou nadsázky tak lze konstatovat, že Jaroslav Foglar je osobnost, která se dostala do slabikářů. V každém případě je to osobnost, o které se učí a která tak i nadále může ovlivňovat práci v dětských organizacích.

3. Hypotéza – „Domnívám se, že ideje Jaroslava Foglara nacházejí své uplatnění i v současném klubovém hnutí“

Jedná se o poslední ze stanovených hypotéz. A podařilo se ji potvrdit beze zbytku. Toto potvrzení lze dovodit z odpovědí na několik anketních otázek. Celých 96,4 % respondentů odpovědělo, že se cítí osloveni některou ze zásad, resp. myšlenek cítí být osloveni a jen 2,4% respondentů uvedlo, že se domnívají, že Foglarův hodnotový systém (kamarádství, rytířkost, slušnost, zodpovědnost,...) má smysl i v dnešním technicistním světě. Na tomto místě bych si

opět dovolil poukázat na věkové složení respondentů. Téměř 90,5 % respondentů bylo ve věku do 40 let. Jedná se tedy přesně o tu generaci, která je současnými technickými „vymoženostmi“ ovlivněna nejvíce. Tím je dáno to, že jejich úhel pohledu není zkreslen „vzpomínkami na staré dobré časy“. Jedná se o generaci v produktivním věku, která alespoň polovinu svého věku vyrůstala v demokratickém uspořádání zaměřeném na dosahování zisku. Mohlo by se zdát, že jsou Foglarovy ideje zastaralé, že nemají uplatnění v době, kdy je prizmatem majetku posuzováno vše. Od společenského postavení až po charakterové vlastnosti. Zdá se, že alespoň v rámci dětských organizací tomu tak není a že se i nadále uplatňují takové zásady, které byly Jaroslavu Foglarovi vlastní.

Opět bych zde odkázal na argumentaci uvedenou u první hypotézy. Jaroslav Foglar, jeho myšlenky, postoje a způsob života je inspirací pro celou řadu generací lidí, kteří s dětmi pracují v rámci mimoškolní činnosti.

6 Závěr

Cílem mé práce bylo odhalit, zda je duchovní odkaz Jaroslava Foglara jen mýtem, který přežívá pouze u generace dnešních šedesátníků a starších, či se jedná o nadčasové myšlenky, které své uplatnění najdou v jakékoliv době, bez ohledu na politický režim či sociální postavení a zda má tento odkaz své místo v dětských klubech a hnutích, kde vyrůstá současná mladá generace.

V teoretické části textu se zabývám zejména dvěma tématy. Prvním je historický vývoj dětských klubů a hnutí na území České republiky, samozřejmě s lehkým exkursem do světa, aby bylo možné domácí vývoj dovodit komplexně. Dokladuji, jak komplikovaným vývojem u nás procházelo zejména skautské hnutí, jak se do výchovy dětí v rámci mimoškolní činnosti angažovala doba vlády jedné strany, což vedlo k zániku jakéhokoliv „konkurenčního prostředí v této oblasti. Naštěstí i v té době s dětmi pracovali lidé, kteří byli obeznámeni s duchovním aparátem Jaroslava Foglara, pracovali s ním, resp. podle něho a podařilo se jim tak „odpolitizovat“ tuto oblast.

Druhým tématem je pak samozřejmě osobnost Jaroslava Foglara. Domnívám se, že se jedná o natolik komplexní osobnost, že by v žádném případě nepostačilo jen její letmé představení. Proto je tomuto spisovateli, skautovi a především člověku věnována značná část této práce. Skautské hnutí a Jaroslav Foglar od sebe nelze oddělit. Jedná se, ne-li o

synonyma, pak zcela jistě o pojmy, které nerozlučně stojí vedle sebe. Všechny současné dominantní české dětské organizace dnes, alespoň metodicky, vycházejí z toho, co Jaroslav Foglar vytvořil.

Empirickým výzkumem jsem se výše naznačené souvislosti pokusil prokázat. Domnívám se, že přestože se první hypotéza nepotvrdila, druhá sice ano, ale „s výhradou“, tak právě tato „nepotrzení“ a „výhrady“ jasně dokládají, že vše, co jsem uvedl v předchozím odstavci je pravdivé.

Přátelství, rytířskost, slušnost, fyzická zdatnost,... nejsou prázdnými pojmy. Foglar není jejich autorem. Je jen jejich hlasatelem a jedním z těch, kteří žili tak jak hlásali. Navíc se mu podařilo to, co snad nikomu jinému v této oblasti. Nejenže ovlivnil ty chlapce, kteří prošli jeho oddílem, ale dokázal tyto zásady vštípit mnoha a mnoha dalším mladým lidem, kteří je zase předávali dál. I toto se, dle mého názoru, podařilo empirickým průzkumem prokázat. Co víc by si pedagog a zejména zážitkový pedagog mohl přát, než se jeho svěřenci budou chovat jako slušní a ohleduplní lidé s velmi kladným vztahem k přírodě.

7 Resumé

Diplomová práce na téma „Jaroslav Foglar: Odkaz jeho pedagogických idejí v současném hnutí klubů a oddílů“ se zabývá jednak samotným dětským hnutím, jednak osobností Jaroslava Foglara a pokouší se analyzovat jaký dopad, pokud vůbec nějaký, mají myšlenky a ideje Jaroslava Foglara mezi mladou generací s důrazem na mimoškolní organizovanou činnost.

První kapitola – „Historický exkurs“ se zabývá historií dětských hnutí a organizací u nás a ve světě od vzniku prvních „oddílů“ ve spojených státech, přes jejich vznik u nás, jejich zánik v době nesvobody až po jejich obrodu po roce 1989. Důraz je kladen samozřejmě na naše území.

Druhá kapitola se zabývá současným klubovním hnutím. Největší pozornost je zde věnována dvěma dominantním dětským organizacím, to znamená Junáku – svazu skautů a skautek České republiky a Pionýru. Tyto dvě organizace mají ve srovnání se zbývajícími jednoznačně největší členskou základnu.

Třetí kapitola je pak věnována osobnosti Jaroslava Foglara. Pokusil jsem ji pojmout pokud možno co možná nejšeřeji z toho důvodu, že se jedná o velmi „košatou“ osobnost a její pochopení je velmi důležité pro závěry učiněné v praktické části diplomové práce.

8 Anotace

Diplomová práce se zabývá duchovním odkazem Jaroslava Foglara a jeho dopadem do současných dětských klubů a hnutí. Mapuje to, zda jsou ideje a myšlenky Jaroslava Foglara stále živé a zda mají co nabídnout i dnešní, technicistní mládeži.

Annotation

Diploma thesis deals with the spiritual heritage of Jaroslav Foglar and its implications in contemporary children's clubs and movements. Maps out whether they are ideas and thoughts Jaroslava Foglar still alive and whether they have something to offer today, a technically youth.

9 Klíčová slova

Dětské kluby a hnutí, historie dětských organizací, Jaroslav Foglar, duchovní odkaz, skauting, woodcraft, pionýr.

Keywords

Children's clubs and movements, the history of children's organizations, Jaroslav Foglar and his spiritual heritage, Scouting, Woodcraft, a pioneer.

10 Bibliografie

1. Jirásek, Ivo. *Fenomén Foglar*. Praha : Prázdninová škola Lipnice, 2007. ISBN 978-80-239-9736-1.
2. Zapletal, Miloš. *Záhady a tajemství Jaroslava Foglara*. Praha : Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1902-8.
3. Foglar, Jaroslav. *Život v poklusu*. Praha : Olympia, a. s., 2005. Sv. 21. ISBN 80-7033-879-2.
4. Foglar, Jaroslav. *Stínadla se bouří*. Praha : Olympia, 2005. ISBN 978-80-703-3869-8.
5. Foglar, Jaroslav. *Chata v Jezerní kotlině*. Praha : Olympia, 1994. ISBN 978-80-703-3200-9.
6. Vápenka, Ivan. *Ročenka kmene dospělých*. 2009.
7. Foglar, Jaroslav. *Jestřábe vypravuj část I*. Mladá Boleslav : Šebek & Pospíšil, 1990. ISBN 9788085210057.
8. Foglar, Jaroslav. *Z Bobří hráze*. Praha : Olympia, 2007. ISBN 978-80-7376-009-0.
9. Foglar, Jaroslav. *Rychlé šípy*. Praha : Olympia, 2009. ISBN 978-80-7033-977-0.
10. Kraus, Blahoslav, Poláčková, Věra a kol. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno : PAIDO - edice pedagogické literatury, 2001. ISBN 978-80-731-5004-4.
11. Foglar, Jaroslav. *Přístav volá*. Praha : Olympia, 2005. 9788070338865.
12. en.wikipedia.org/wiki/Agnes_Baden-Powell. *wikipedia.org*. [Online] [Citace: 5. prosinec 2009.] http://en.wikipedia.org/wiki/Agnes_Baden-Powell.
13. Powell, Baden -. *Scouting for Boys*. Londýn : autor neznámý, 1907.
14. Doc. PhDr. Ivo Jirásek, Ph.D. Impulsy Jaroslava Foglara pro současné (zážitkové) pedagogy. *e-Pedagogium*. 2008, stránky 47-62.
15. woodcraft.cz: historie. *www.woodcraft.cz*. [Online] [Citace: 5. prosinec 2009.] http://www.woodcraft.cz/index.php?right=historie_cswoodcraft&lan=cs.
16. en.wikipedia.org/wiki/Woodcraft_Indians. *wikipedia.org*. [Online] [Citace: 5. prosinec 2009.] http://en.wikipedia.org/wiki/Woodcraft_Indians.
17. en.wikipedia.org/wiki/Robert_Baden-Powell,_1st_Baron_Baden-Powell. *Wikipedia.org*. [Online] [Citace: 5. prosinec 2009.] http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Baden-Powell,_1st_Baron_Baden-Powell.
18. Foglar, Jaroslav. *Hoši od Bobří řeky*. Brno : Blok, 1991. ISBN 978-80-702-9026-2.
19. Foglar, Jaroslav. *Záhada hlavolamu*. Praha : Olympia, 1994. ISBN 978-80-703-3160-6.

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha číslo 1	Seznam dětských klubů a organizací registrovaných v rámci České rady dětí a mládeže
Příloha číslo 2	Dotazník určený pro vedoucí pracovníky dětských organizací
Příloha číslo 3	Doklad o světové proslulosti díla Jaroslava Foglara

Celkový přehled dětských organizací, které jsou členem České rady dětí a mládeže

A

AFS Mezikulturní programy

AIIESEC Česká republika

Asociace debatních klubů, o. s.

Asociace křesťanských sdružení mládeže, o. s.

Asociace malých debrujárů České republiky, o. s.

Asociace středoškolských klubů České republiky, o. s.

Asociace turistických oddílů mládeže České republiky

Asociace víceúčelových základních organizací technických sportů a činností České republiky

AZIMUT

B

Boii

C

Česká tábornická unie

Československý Zálesák – svaz pro pobyt v přírodě

D

Dětské umělecké studio – DUS Milevsko

Dorostová unie – sdružení křesťanských dorostů o. s.

Duha – sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi

E

Elim – křesťanská společnost pro evangelizaci a diakonii Opava

ELSA Česká republika

Erasmus Student Network Česká republika o. s.

EXPEDICE NATURA

F

Folklorní sdružení České republiky

H

Harcerstwo Polskie w Republice Czeskiej

Hnutí Brontosaurus

Hvězdárna a radioklub lázeňského města Kralovy Vary o. p. s.

I

INEX – sdružení dobrovolných aktivit

Informační centrum oddílů a klubů o. s.

J

Jihomoravská rada dětí a mládeže

Jockey Club Malý Pěčín

Junák – svaz skautů a skautek České republiky

K

Klub dobré zprávy

Klub Domino, Dětská tisková agentura

Klub mladých Filadelfia

Klub Pathfinder

Klub přátel umění v České republice, o. s.

Klub úplně fantastické rekreace

Koala

Kolpingovo dílo České republiky o. s.

Krajská rada dětí a mládeže Karlovarska, o. s.

Křesťanské sdružení Benjamin

KVĚT – sdružení klubů dětí a dětských domovů v ČR

L

Lače Čhave

Liga lesní moudrosti – The Woodcraft League

Lípa 2

M

Mládež Českého červeného kříže

Mladí konzervativci, o. s.

Mladí křesťanští demokraté

Mladí sociální demokraté

Moravská hasičská jednota o. s.

N

NTS Texas Rangers

O

Občanské sdružení Altus

Občanské sdružení Blesk

Občanské sdružení DĚTI BEZ HRANIC

o. s. Filadelfie

Občanské sdružení Gaudolino

Občanské sdružení Hnutí GO!

Občanské sdružení Letní dům

Občanské sdružení Nedánov při školní družině Boleradice

Občanské sdružení Rokřtí

Občanské sdružení ZIP – Zábava, Informace, Poradenství a pomoc

P

Pionýr

Plzeňská krajská rada dětí a mládeže

Prázdninová škola Lipnice, o. s.

Prima děti

Program pro mládež Cena vévody z Edinburghu

Projekt Odyssea

R

Rada dětí a mládeže hl. m. Prahy

Rada dětí a mládeže kraje Vysočina

RADAMBUK – Rada dětí a mládeže Jihočeského kraje

RADAMOK – Rada dětí a mládeže Moravskoslezského kraje
Royal Rangers v ČR

S

Salesiánské hnutí mládeže

Salesiánské kluby mládeže

Samostatná dětská organizace VLČATA Rabštejnská Lhota

Samostatný kmenový a klubový svaz DAKOTA

Sdružení Filia

Sdružení hasičů Čech, Moravy a Slezska (SH ČMS)

Sdružení Klubko

Sdružení Mladých ochránců přírody

Sdružení přátel Jaroslava Foglara

Sdružení Roztoč

Sdružení RUBÍN Valašské Klobouky

Sdružení turistických a táborečnických oddílů

Slezská diakonie (zařízení Bohumín – NZ Kanaan, Rodinka, Pohoda, On Line)

SMARAGD

SPEKTRUM – Krajská rada dětí a mládeže Zlínského kraje

Spojené ruce

Společenství harmonie těla a ducha

Společenství Romů na Moravě

Středisko Radost, občanské sdružení

STUD Brno, občanské sdružení

Studentský klub Katolického gymnázia Halahoj

T

TERCIA VOLTA

T. O. Lvičata

T. O. Střelka

Together Czech Republic

V

Velký vůz

Y

YMCA v České republice

Z

Zálesák – svaz pro pobyt v přírodě

Zeměpisná společnost „Morava”

Průzkum

Autor: Petr Mašek

Cíl: Orientace v oblasti znalosti díla, myšlenek a idejí Jaroslava Foglara pro účely výzkumu v rámci diplomové práce na téma „Jaroslav Foglar: Odkaz jeho pedagogických idejí v současném hnutí klubů a oddílů“

Pokyny k vyplnění: Vyplnění je anonymní. Vybrané odpovědi, prosím, zatrhněte, případně rozvedte v místech, kde k tomu budete vyzváni. V každé otázce zatrhněte, prosím, pouze jednu odpověď (výjimka je vždy uvedena přímo u zadání otázky). Pokud dotazníky vyplňujete na počítači v programu Microsoft Word, význam textových polí máte uveden ve stavovém řádku (úplně dole, vlevo, místo čísla stránky)

1. **Označení organizace, klubu, oddílu,...** (např. Junák – svaz skautů a skautek ČR, Pionýr, Salesiáni Dona Bosca, Česká tábornická unie,...):

2. **Věk respondenta:**
a) 15 – 25 b) 26 – 40 c) 41 – 50 d) nad 50 let

3. **Funkce respondenta v organizaci, klubu, hnutí** (např. vůdce oddílu, skupinový vedoucí, animátor,...)

4. **V jaké frekvenci se Váš oddíl schází?**
a) Pravidelně – oddílové schůzky + víkendové výlety + prázdninové tábory
b) Pravidelně – výlety + prázdninové tábory
c) Pravidelně – prázdninové tábory
d) Nepravidelně – schůzky jsou organizovány ad – hoc
e) Jiná forma činnosti (prosím, uveďte jaká)

5. **Znáte jméno „Jaroslav Foglar“?**
a) Ano b) Ne

6. V případě, že jste na předchozí otázku odpověděl/a kladně, při jaké příležitosti jste se se jménem Jaroslav Foglar seznámil/a

- a) Znali jsme se osobně
- b) Prostřednictvím hry
- c) Prostřednictvím činnosti oddílu
- d) Jméno znám z médií
- e) Jméno znám od svých rodičů
- f) Prostřednictvím kamarádů
- g) Zním jej pouze jako autora knih
- h) Jinak

7. Znáte některý z následujících pojmů? (Zde je možné zakroužkovat více odpovědí)

- a) Ježek v kleci b) Rychlé šípy c) Stínadla d) Vont

8. Četl/a jste nějakou knihu Jaroslava Foglara?

- a) Ano b) Ne

9. V případě, že jste na předchozí otázku odpověděl/a kladně, uveďte, prosím, název/názvy díla

10. V případě, že jste odpovídal/a na předchozí otázku, v jakém věku jste dílo četl/a

- a) 7 – 15 b) 16 – 19 c) 19 – 25 d) více než 26 let

11. Jakou hru, jejímž autorem je Jaroslav Foglar, jste převzal/a pro Váš oddíl? Zde je možné zakroužkovat více odpovědí)

- a) Alvarez
- b) Zelená příšera
- c) Vyzvědači
- d) Jinou (napíšte, prosím, její jméno/jména)

- e) Žádnou

12. Inspirovala Vás některá kniha Jaroslava Foglara k organizování vlastní hry pro Váš oddíl?

- a) Ano b) Ne

13. V případě, že jste na předchozí otázku odpověděl/a kladně, jednalo se o:

- a) Krátkou hru (hraní v rádech minut, maximálně hodin)
b) Dlouhodobější hru (hraní například přes víkend)
c) Celotáborovou hru
d) Celoroční hru

14. V případě, že jste odpovídal/a na předchozí otázku, jak byla hra dětmi přijata?

- a) Nelíbila se – nikdy ji nebudeme opakovat
b) Sice nebyla přijata vysloveně negativně, nicméně s jejím opakováním nepočítám
c) Líbila se
d) Nedokážu posoudit

15. Která z idejí, myšlenek,... Jaroslava Foglara Vás oslovila nejvíce?

- a) Přátelství
b) Modrý život
c) Upřímnost
d) Jiná
e) Žádná

16. Kterou hodnotovou zásadu se snažíte uplatnit ve Vašem oddíle (Zde je možné zakroužkovat více odpovědí)

- a) Nepoužívání sprostých slov
b) Nekouření
c) Přátelství
d) Jiné (prosím, uveďte jakou/jaké)

17. Má hodnotový systém (kamarádství, rytířskost, slušnost,...) prezentovaný Jaroslavem Foglarem smysl v dnešním technicistním světě:

- a) Ano b) Ne c) Neumím posoudit

18. Má pro Vaši práci s dětmi myšlenkový odkaz Jaroslava Foglara motivující charakter?

- a) Ano b) Ne c) Neumím posoudit

19. Je pro Vás ideový odkaz Jaroslava Foglara inspirací?

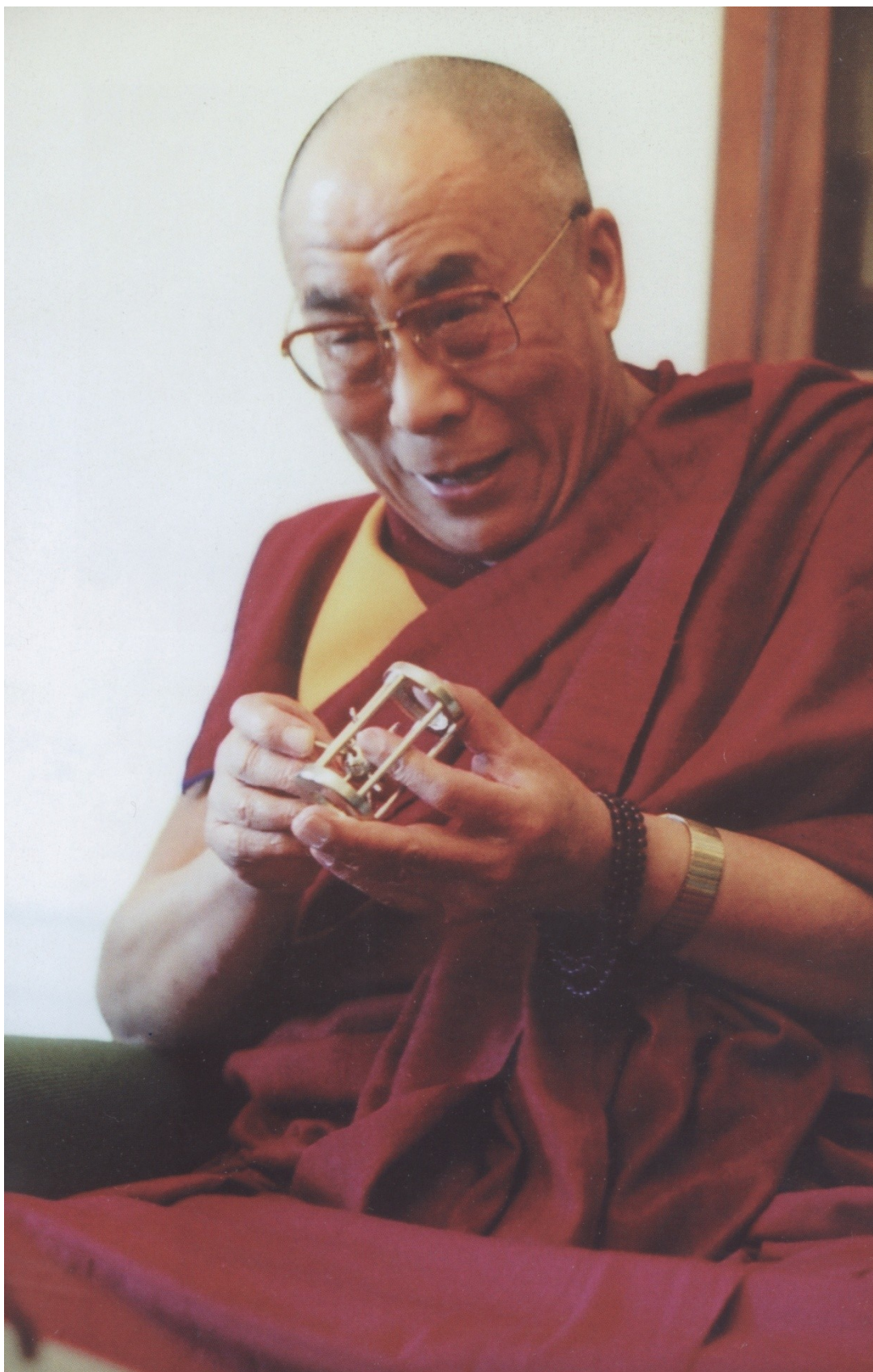
- a) Ano b) Ne c) Neumím posoudit

20. Které části osobnosti Jaroslava si vážíte nejvíce?

- a) Foglar – vůdce oddílu
b) Foglar – spisovatel
c) Nevážím si
d) Nedokážu posoudit

21. Četl/a jste nějakou knihu o životě či díle Jaroslava Foglara?

- a) Ano b) Ne

Jeho Svatost Dalajláma s ježkem v kleci během návštěvy České republiky, Lány, 2002. © Hana Rysová, převzato z knihy „Fenomén Foglar“ – viz seznam použité literatury